

Summary
2016-08-20 17:05:21

Differences exist between documents.

New Document:

[Katalogisering6Rev](#)

99 pages (10.45 MB)

2016-08-20 17:05:10

Used to display results.

Old Document:

[katalogisering6](#)

90 pages (10.43 MB)

2016-08-20 17:05:09

[Get started: first change is on page 1.](#)

No pages were deleted

How to read this report

Highlight indicates a change.

Deleted indicates deleted content.

 indicates pages were changed.

 indicates pages were moved.

Resursbeskrivning/katalogisering

Introduktion, exempel och övningar

Göran Berntsson, Mikael Gunnarsson, Jan Larsson
Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap / BHS

Versionsdatum: 20 augusti 2016

**Katalogisering : introduktion, övningar
och exempel**

ett undervisningmaterial med bidrag från Gö-
ran Berntsson och Mikael Gunnarsson

Typsatt i L^AT_EXmed 12pt Computer Modern
A D O B E PDF version 1.5
Borås 2007-2014

Innehåll

I Introduktion	iv
1 Introduktion / GB	1
1.1 Varför kataloger?	2
1.2 Varför katalogiseringsregler?	2
1.3 Framtiden?	5
1.4 Hur ser kataloger ut?	7
2 Introduktion / MG	9
2.1 Form versus innehåll	12
2.2 Beskrivningens utgångspunkter	17
2.3 Databasstrukturer	19
3 FRBR och FRAD / MG	23
3.1 Entiteter och relationer	23
3.2 Attribut	26
3.3 Exempel	28
II Regler för resursbeskrivning (katalogisering)	38
4 Anvisningar / MG	39
4.1 Regler för resursbeskrivning	40
4.2 Notation	41
4.3 Ett exempel	42
4.4 Identifiera entiteter	42
4.5 Identifiera relationer	44
4.6 Identifiera och formulera attribut	44

4.6.1	Källa för beskrivningen, titel och upphov	50
4.6.2	Upplagebeteckning	52
4.6.3	Utgivningsuppgifter	53
4.6.4	Medietyp, bärartyp och bäraromfang	55
4.6.5	Serieuppgifter	60
4.6.6	Identifikator	60
4.7	Attribut för relaterade entiteter	61
4.8	Relationer etableras	61
4.9	Förlagor till övningar	63
4.10	Lösningsförslag till övningar	67
III	Exempel	71
5	Exempel	72
Appendix		90
A	ISBD-interpunktions	91

Förord

Föreliggande material utgörs av delar av ett tidigare använt ”kompendium” för studiet av resursbeskrivning/katalogisering, samt av kompletterande material som delvis ersatt det tidigare kompendiet. Skälet till detta är att sedan flera år tillbaka har problemområdet präglats av mycket genomgripande förändringar, vilket gjort delar av tidigare material obsolet. Exempelvis skall LIBRIS XL lanseras nu i höst (enligt planerna) och någon gång under 2015 skall tidigare äldre katalogiseringssregler ersättas av RDA.

Vi har nu försökt att ”paketera” om materialet och se till så att det kan fungera hjälpligt för att du skall kunna få åtminstone en grundläggande förståelse för och en viss erfarenhet av resursbeskrivning som aktivitet och samtidigt få en uppfattning om de förändringar som står för dörren. Vi ber dig ha överseende med eventuella luckor i materialet, som i stället får klargöras i samband med undervisningstillfället på plats i Borås.

Borås 2014
Mikael Gunnarsson

Del I

Introduktion

Kapitel 1

Introduktion

Göran Berntsson 2007

1.1 Varför kataloger?

Svaret på rubrikens fråga kan tyckas självklart.

När man är beredd att börja studera katalogiseringsregler kan det emellertid vara viktigt att känna all tänkbar motivation. Vi inleder därför med konstaterandet, att förekomsten av en katalog är en förutsättning för ett framgångsrikt bibliotekssarbete. Vi fortsätter med konstaterandet att kunskap om katalogens uppbyggnad och funktion är en specifik yrkeskunskap hos bibliotekarien. Låt oss därefter försöka besvara den ställda frågan:

Så länge var och en, som använder en viss dokumentsamling, känner till varje dokument och vet var det är placerat, behövs ingen katalog. De flesta av oss äger en egen liten boksamling. Den är inte större än att vi snabbt hittar i den. Vi är också ensamma om att använda den. Någon katalog behövs därför inte. Någon av oss äger en något större samling. I den samlingen möjliggörs återfinnandet av böcker kanske genom att de ordnats enligt en viss princip. Kanske har de förts samman ämnesvis, kanske har de ordnats i något slags alfabetisk följd. Men någon katalog behövs fortfarande inte. Det är vid ännu större samlingar, sådana som används av många människor, som behovet av katalog uppstår.

Bibliotekskatalogens uppgifter har definierats på många olika sätt. Ändå blir innebördén av dessa definitioner ungefär det samma. Här följer ett ganska formellt svar på frågan varför kataloger behövs:¹

1. För att visa huruvida ett visst verk ingår i samlingen.
2. För att visa vilka verk av en viss upphovsman som ingår i samlingen.
3. För att visa vilka upplagor och utgåvor av ett visst verk som ingår i samlingen.
4. För att visa vilka verk inom ett visst ämnesområde, som ingår i samlingen.
5. För att visa var varje dokument är placerat i samlingen.

1.2 Varför katalogiseringsregler?

Bibliotekskataloger har existerat sedan urminnes tider. Katalogens form och innehåll har växlat, men syftet med den har hela tiden varit ungefär detsamma.

¹Fritt översatt från (Cutter, 1904) [red. anm.]

I den sumeriska staden Ur tryckte våra förfäder med vasstrån in sina dokumentförteckningar i fuktiga lertavlor. I dag utför vi ett jämförbart arbete vid våra datorer när vi utformar och lagrar bibliografiska poster. Det rör sig i grunden om samma slags arbete.

Under lång tid rörde sig detta om ett ganska individuellt arbete. Det fanns ingen enhetlighet, ingen samverkan, inga gemensamt formulerade regler för arbetet. Om vi tar vår utgångspunkt i Ur skulle det gå tusentals år innan behovet av bibliografisk samverkan uttalades.

Sedan 1800-talets mitt har ett stort antal skrivna katalogiseringsregler sett dagens ljus. Men studiet av regeltänkandets historia kan föras längre bakåt i tiden, det kan skänka ganska bred kulturhistorisk kunskap och avslöja oväntade och tänkvärda fakta. För vår del är det t ex ganska självklart att förbinda ett litterärt verk med författarens namn och att förteckna verk av en viss författare med utgångspunkt från dennes namn. Det är belagt i undersökningar, att kataloganvändare som känner till både upphovsuppgift och titel, föredrar att söka ett verk på upphovsnamnet (Krikelas, 1972, s. 207). Metoden att utgå från upphovsnamn går att härleda till det antika Grekland men den återfinns alls inte inom någon äldre österländsk kultur. I Asien har metoden att ordna dokument efter upphovsnamn länge betraktats som ”västerländsk”. Så sent som på 1950-talet karaktäriserade en japansk bibliotekarie denna metod som odemokratisk eftersom den alltför tydligt framhävde individen och individens betydelse. (Äldre och skiftande regeltänkande skildras kortfattat och initierat av Strout (1956))

Det som slutligen *framträdde* nära samarbete, både nationellt och internationellt, var den teknikutveckling som skedde under 1900-talet. Vid seklets början introducerades tryckta kort, katalogkort, och dessa började säljas av centrala, katalogiserande institutioner.

Därmed spreds identiska katalogposter över stora områden. Den följande teknikutvecklingen skulle göra behovet av gemensamma regler ännu större. När man började producera katalogposter i mikroformat (alltså i form av mikrofilm eller fiche) vidgades vyerna. Man kunde plötsligt mångfaldiga kataloger billigt, köpa och sälja katalogprodukter och göra andra bestånd än det egna tillgängliga för sina låntagare. En ny typ av bibliografiskt utbyte kom till stånd. Samtidigt blev det uppenbart vilka stora fördelar som vinns om de bibliografiska poster som utväxlas är begripliga för var och en, något som underlättas om de är gjorda enligt gemensamma regler.

Dessa iakttagelser blir alltmer påtagliga under den fortsatta teknikutvecklingen. När bibliografiska poster börjar lagras i databaser blir möjligheterna

att ta del av och att använda varandras katalogposter ännu större. Allt detta under förutsättning att posterna är konstruerade så, att de fungerar och är begripliga i olika miljöer.

När slutligen flera bibliotek enas om att bygga upp en gemensam bibliografisk databas, blir kravet på gemensamma katalogiseringsregler ett absolut villkor för att ett sådant projekt över huvud taget skall vara genomförbart.

I detta sammanhang har ett omfattande arbete bedrivits på internationellt plan inom **IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions)**. Detta arbete initierades under 1960-talet, men dess mest konkreta uttryck härrör från 1970-talet. Målet har varit att skapa ett slags internationell standard för bibliografiska beskrivningar. Detta IFLA-projekt rör sig alltså inte om något egentligt regelutformande. Snarare har man försökt att definiera en metod för katalogisering. Det enskilda regelskrivandet har överlätts åt respektive land. Genom att den gemensamt utformade och överenskomna metoden tillämpats har man ändå kunnat uppnå mycket stora likheter mellan de nationella regelsamlingarna. IFLA:s metod har dokumenterats i ett antal skrifter, som alla bär titeln **International standard for bibliographic description (ISBD)**. Viss kännedom om detta IFLA:s arbete och dess konsekvenser för biblioteksvärlden är väsentlig vid studiet av våra regler. De är nämligen i högsta grad sprungna ur IFLA:s ISBD-projekt. Projektets mål kan sammanfattas i tre punkter:

1. Bibliografiska poster som producerats i ett land eller inom ett visst språkområde skall vara lätt att tolka även i andra länder och inom andra språkområden.
2. Bibliografiska poster från olika länder och språkområden skall kunna integreras i samma katalog eftersom likheten i konstruktion skall vara mycket påtaglig.
3. Poster som konstruerats enligt ISBD-metoden skall enkelt kunna konverteras till maskinläsbar form.

Projektet gäller alla medietyper som kan tänkas förekomma i bibliotekens samlingar. Man skall alltså kunna katalogisera ljudupptagningar, kartor, musiknoter, bilder osv enligt samma metod. Projektet beskrivs på IFLA:s webbplats, i textböcker om katalogisering och i en uppsjö av uppsatser och artiklar (Se t ex Verona, 1980).

ISBD-projektet har fått sin mest fullständiga och konsekventa utformning i den regelsamling som bär titeln **Anglo-American cataloguing rules**. Regelsamlingen är ett resultat av samarbete mellan engelska, amerikanska och

kanadensiska biblioteksorganisationer. När dess andra upplaga publicerades 1978 var den i hög grad präglad av ISBD-projektet. I olika kapitel gavs regler för beskrivning av samtliga tänkbara medietyper. Denna regelsamling, oftast benämnd **AACR2**, har fått utomordentligt stor betydelse för katalogiseringen världen över. Den tillämpas nämligen inte bara i engelskspråkiga länder utan har översatts till ett flertal språk.

Katalogiseringsregler för svenska bibliotek (dvs KRS) (SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation, 1990), är en översättning till svenska av AACR2. Om detta översättningsarbete kan du läsa i förordet till KRS.

Katalogiseringens historia är inte ämnet för det här kompendiet. Här saknas t ex en redovisning av de berömda regelsamlingar som förgyller katalogiserandets historia. Här saknas också en redovisning av den svenska historien i dessa avseenden. Den intresserade får själv inhämta kunskapen om detta. Åtskilliga källor står till buds. Några tänkbara förslag:

Chan, L. M., Cataloging and classification. – 2. ed. – McGraw-Hill, 1994. – ISBN 0-07-113253-8. – S. [33]-47

Reimer-Jönsson, U., Katalogkunskap och katalogisering. – BHS, 1990.
Tidigare läromedel vid BHS. Här återfinns en dokumentation av svensk regeltradition.

Taylor, Arlene, Introduction to cataloging and classification. – 10. ed. – Libraries Unlimited, 2006. – ISBN159158230X. – S. 25-36

1.3 Framtiden?

Nu har vi i någon mån antytt ett perspektiv bakåt i tiden, men vad kommer att ske? Har den traditionella bibliotekskatalogen snart spelat ut sin roll? Och syftet med bibliotekskatalogen (så som vi formulerat det ovan) är det giltigt även för framtiden? Vilka uppgifter om ett dokument är viktiga i en katalogpost, vilka är *viktigast* och vilka kan möjligen undvaras? Frågor som dessa har sysselsatt en grupp inom IFLA och har resulterat i en rapport år 1998. Dess titel är “**Functional requirements for bibliographic records**” men den benämns oftast med förkortningen **FRBR**. Rapporten utvecklar avsevärd teoribildning kring vårt ämne och introducerar en ny terminologi. Fyra grundläggande behov hos biblioteksbesökaren formuleras och därmed sammankopplas också syftet med katalogen: det gäller att kunna *hitta, identifiera, välja, och få tag på* dokument.

FRBR definierar tre grupper av s k *entiteter*. Den första gruppen utgörs av entiteterna

1. Verk
2. Uttryck
3. Manifestation
4. Exemplar

Verket är en intellektuell eller konstnärlig skapelse, en abstrakt entitet. Operan “Peter Grimes” är ett verk av tonsättaren Benjamin Britten.

Uttrycket är också en abstrakt entitet. Av “Peter Grimes” finns något halvdussin olika inspelningar. Den äldsta inspelningen med tonsättaren själv som dirigent och tenoren Peter Pears i huvudrollen är från 1958. Inspelningen med den konstellationen är *ett uttryck* av det här verket.

Manifestationen är en konkret entitet. Olika uttryck av Peter Grimes har getts ut på LP, cd, VHS och dvd. Det nämnda uttrycket från 1958, alltså det med tonsättaren som dirigent och Peter Pears i huvudrollen, finns utgivet både på LP-skivor och på cd. *En manifestation* av detta uttryck är den utgåva av märket Decca som kom 1990 på cd och som har nummer 0028941457721.

Exemplaret är också i högsta grad en konkret entitet. Exemplaret är just det objekt, som köpts av det aktuella biblioteket och som katalogisatören har framför sig vid katalogiseringen. En grundtanke i FRBR är att kataloger i hög grad bör utgå från entiteten “verk” och hålla samman dessa. FRBR är ingen regelsamling, som används vid katalogisering. Den är mera av ett teoretiskt ramverk och som sådant över den nu ett allt större inflytande på regelutvecklingen. Rapporten har översatts till svenska och finns (december 2007) tillgänglig på Svensk biblioteksförenings webbplats.

Katalogiseringsreglerna utvecklas ständigt, nya medier kräver nya regler och avancerade sökmöjligheter måste möjliggöras i katalogen. FRBR har verket, det litterära eller konstnärliga verket, som utgångspunkt i sin teoribildning. Katalogposter som konstrueras enligt AACR2 (och dess svenska motsvarighet KRS) har inte denna markerade utgångspunkt och är inte tydligt strukturerade utifrån den. Men i dagsläget är strävan att integrera FRBR i katalogiseringsreglerna tydlig. AACR2 publicerades i reviderad upplaga år 2002. Ännu en ny, mycket omfattande, omarbetning av AACR2 skulle krävas för att FRBR skulle bli fullt synlig i regelverket. Sedan några år arbetar man därför med en annan lösning och någon AACR3 kommer inte att publiceras. I stället arbetar AACR:s “Joint Steering Committee” sedan 2005 med ett nytt projekt. Detta projekt benämns **“Resource Description and Access” (RDA)**. På sin egen webbplats sammanfattar kommittén i september 2007 innehördens av RDA så här:

1. A flexible framework for describing all resources – analog and digital
2. Data that is readily adaptable to new and emerging database structures
3. Data that is compatible with existing records in online library catalogues

Den sista punkten antyder att sambandet med AACR är tydligt nog. Icke desto mindre har RDA en annan uppläggning. AACR2 (KRS) behandlar i sin första del beskrivningar av olika medietyper, typ för typ, var och en i sitt eget kapitel. I dess andra del finns regler för val och utformning av sökelement.

RDA har också två delar, ("Part A - Description" och "Part B - Access point control")² men i första delen finns inte på samma sätt separata kapitel för varje medietyp. Om beskrivningar gjorda enligt RDA sägs på samma webbplats: "The descriptive elements will be derived from the attributes associated with the FRBR entities 'work', 'expression', 'manifestation', and 'item' ". Enligt planerna skall RDA publiceras under 2009.³ RDA kommer att påverka katalogiseringen i Sverige. Hur och när detta inträffar avstår vi från att spekulera om.

1.4 Hur ser kataloger ut?

Katalogens innehåll och utseende har skiftat genom historien. Vid studiet av katalogiseringens historia ägnas särskild uppmärksamhet åt katalogernas yttre form. Denna har givetvis skiftat beroende på omständigheterna. Förändringarna kan, som antyts, förknippas med teknikutvecklingen, som möjliggjort förbättringar i olika avseenden. Varje tid har sina kataloger och varje katalogtyp har sina för- respektive nackdelar.

Studiet av katalogens former behöver inte börja med sumerernas lertavlor. Den *handskrivna katalogen* har dominerat tiden fram till 1900-talet. Katalogen har förts i någon skrivbok eller på lappar, som sorterats och stoppats i lämpliga små kartonger. *Lappkatalogen* kan fortfarande studeras i funktion vid vissa äldre samlingar.

Kortkatalogen har dominerat stora delar av 1900-talet. Katalogposterna har maskinskrivits eller tryckts på små styva kort som ordnats i speciella lådor. Lådorna har samlats i en byrå och denna byrå har utgjort bibliotekets katalog.

²Red. anm: Den här indelning var möjlig tänkt, men i den version som realiseras 2010 var den inte aktuell.

³Red. anm: Under 2010 lanserades RDA för att testas på ett antal utvalda större bibliotek i bl a USA, bl a Library of Congress och National Library of Medicine

Mikrokataloger, dvs katalogpostar avbildade på mikrofilm eller mikrofiche, förutsätter speciella läsapparater för att kunna användas. Fördelarna jämfört med t ex kortkatalog är ganska uppenbara: Lätt att kopiera, möjlig att köpa och sälja, föga platskrävande. Den som prövat kataloger i mikroformat känner troligen även till dess nackdelar. Utan tålamod finner man inte vad man söker.

Under senare delen av 1900-talet möter vi den *datoriserade katalogen*. Katalogposterna lagras i elektronisk form. Fördelarna blir nu åtskilliga: via nätverk samarbetar man om bibliografiska databaser och gör mycket stora bestånd sökbara. Tekniken medger avancerade sökmöjligheter av helt ny art. Katalogposten kan redigeras, göras mer eller mindre utförlig allt efter användarens behov och förmåga. Uppdatering sker snabbt och enkelt.

Man kan i detta sammanhang göra följande iakttagelse:

En tydligt uttalad strävan har länge varit, och är, att åstadkomma gemensamma regler för katalogisering. Resultatet av detta arbete kan exempelvis studeras i olika läanders tryckta nationalbibliografier. Posterna i dessa bibliografier skiljde sig i olika avseenden från varandra. Men från 1970-talet utformas posterna alltmer likformigt och får på senare år allt större likheter mellan olika länder. Språk och även stilart kan skifta, men sättet att konstruera posterna är likartat och posterna är därför möjliga att tyda och tolka för den som är invigd i metoden. Vid bruket av datoriserade kataloger står emellertid ett stort antal mjukvaror till buds. Följden är att katalogposter och sökmetoder nu åter kan skifta starkt från katalog till katalog. Åter råder i viss mån ett slags oenhetlighet och man tvingas börja eftersträva en ny typ av enhetlighet, nämligen gällande hur kataloposten presenteras på skärmen; alltså ett någorlunda enhetligt utseende på gränssnitt i bibliotekens ”OPAC” (*online public access catalogue*). Därmed har ännu en aspekt tillförts det internationella standardiseringssarbetet.

Beträffande katalogens yttre former och dessas respektive för- och nackdelar finns åtskilligt att läsa i de ovan citerade arbetena.

Under utbildningen kommer du att stifta bekantskap med olika katalogformer och söksystem och får tillfälle att pröva dem.

Kapitel 2

Introduktion

Mikael Gunnarsson 2010

Lite förenklat kan ”katalogisering” sägas beteckna alla de aktiviter som syftar till att beskriva enskilda objekt i en samling av objekt, där beskrivningarna görs för en katalog som skall ge dess användare access till samlingen.¹ Att de objekt som beskrivs ofta är böcker eller tidskrifter är vanligt, men inte nödvändigt. Termen brukas oftast exklusivt för beskrivning i bibliotekssammanhang, även om beskrivning av objekt av likartade slag kan göras för helt andra ändamål och i helt andra sammanhang. Exempelvis görs också beskrivningar för att upprätta källförteckningar i akademisk text, vilket dock inte är katalogisering. (Se figur 2.1 för ett exempel på en litteraturförteckning) Just källförteckningar har mycket gemensamt med kataloger, men styrs av regler som till stora delar är annorlunda och beroende på var den akademiska texten skall publiceras (i vilken tidskrift t ex). *De katalogregler som studeras i den här kursen skall inte ograverat överföras på upprättandet av litteraturförteckningar i de uppsatser du skriver.* I sådana fall skall man följa riktlinjer som ges av t ex APA (American Psychological Association) eller MLA (Modern Language Association).

Extensionen hos begreppet ”katalogisering” har genom tiderna också varierat, särskilt inom utbildningen. För det första har det ibland innefattat endast den aktivitet som syftar till produktion av tryckta katalogkort eller kataloger, medan den faktiska slutfasen av katalogiseringen som inkluderar ”inmatning” i en datorbaserad katalog har exkluderats och betecknats med termen ”forma-

¹Uttrycket ”katalogisering” tenderar numer, fr a internationellt, att ersättas av uttrycket ”resursbeskrivning” (resource description), möjligen p g a att uttrycket ”resurs” mer och mer används som en generisk beteckning för det som är av huvudsakligt intresse i ett biblioteks innehåll, i st f det tidigare föredragna ”dokument” [red. anm., 2014]

ITP 18,2	References
140	Askehave, I. and Swales, J.M. (2001), "Genre identification and communicative purpose: a problem and a possible solution", <i>Applied Linguistics</i> , Vol. 22 No. 2, pp. 195-212.
	Bazerman, C. (1994), "Systems of genres and the enactment of social intentions", in Freedman, A. and Medway, P. (Eds), <i>Genre and the New Rhetoric</i> , Taylor & Francis, London.
	Bhatia, V.K. (1993), <i>Analysing Genre: Language Use in Professional Settings</i> , Longman, London.
	Bolter, J. (2001), <i>Writing Space: Computers, Hypertext and the Remediation of Print</i> , Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ.
	Crowston, K. and Williams, M. (1997), "Reproduced and emergent genres of communication on the World Wide Web", <i>Proceedings of the 33rd Annual Hawaii International Conference on System Sciences, Maui, HI</i> .
	Eggins, S. (1994), <i>An Introduction to Systemic Functional Linguistics</i> , Pinter, London.
	Finnemann, N.O. (1999), "Hypertext and the representational capacities of the binary alphabet", available at: www.hum.au.dk/ckultur/t/pages/publications/nof/hypertext.htm .
	Finnemann, N.O. (2001), "The internet – a new communicational infrastructure", paper presented at the 15th Nordic Conference on Media and Communication Research: New Media, New

Figur 2.1: Källförteckning till en vetenskaplig artikel

tering” i stället. Det är av flera skäl en olycklig distinktion och i allmänhet inkluderar begreppet det som tidigare kallades “formatering”. Vidare styr inte de svenska katalogreglerna (KRS) hur den delen av beskrivningen skall hanteras som rör en texts tematiska (eller ämnesmässiga) innehåll, dess disciplinära hemvist, dess genre eller innehållstyp. Därmed har *indexering* och *klassifikation* ibland exkluderats från begreppets extension. Det är också en oegentlig exklusion och katalogiseringen måste sägas innefatta även indexering och klassifikation. Däremot fäster vi i den här kursern mindre avseende vid klassifikation och indexering, eftersom det behandlats tidigare under utbildningen.

Så långt innebördén av vad vi avser med katalogisering. Låt oss nu understryka en annan aspekt på katalogiseringen som för de flesta inte är helt uppenbar från första början.

Katalogisering kan vid ett första påseende inte förefalla särskilt annorlunda än produktionen av vilken text som helst. Vi kan med papper och Penna rita ner en beskrivning av en bok, tidskrift eller annat objekt precis som vi på ett vykort söker beskriva en turistorts miljö och vad vi har för oss och upplever under en charterresa. I vissa avseenden behöver det inte vara mer komplicerat än så. Vi beskriver vad vi ser — en boks omslag och dess innehåll — och skriver endast av vad som står på titelsidan eller på annat ställe.

Men det finns en skillnad som är mycket väsentlig att vara medveten om.² Vi måste vara medvetna om *en distinktion mellan beskrivningens form och beskrivningens innehåll*. Med innehållet i en beskrivning avses en mer eller

²En ytterligare aspekt rör det faktum att vi måste observera att katalogiseringen styrs av standardiseringsträvanden, vilket Göran redan berört i sin introduktion

mindre abstrakt struktur av element och relationer som kan tilldelas flera olika former. Sålunda ingår i katalogiseringsverksamheten att fastställa de värden som t ex de bibliografiska elementen **Titel** och **ISBN** har för en specifik manifestation (utgåva), medan katalogiseringsreglerna ger att mellan dessa element skall en specifik relation etableras — det att

```
Titel='Den judiska mystiken'.
ISBN='91-7139-198-3'.
hasTitle('91-7139-198-3', 'Den judiska mystiken').
```

där **hasTitle** får beteckna relationen. Det skall dock understrykas att i RDA-modellen benämns relationen mellan en manifestation och dess titel *ett attribut* till entiteten manifestation med ett visst värde, men det är så här långt mer av tekniskt intresse.

I vilken *form* denna abstrakta struktur skall återges är inte upp till katalogisatören, men kan förstås presenteras på ett kompakt och standardiserat sätt, läsbart för ett mänskligt öga, som i figur 2.1 ovan, eller med hjälp av s k ISBD-notation. Vi ägnar inte särskilt stort utrymme åt ISBD-notationen här, eftersom den närmast hör till presentationsformen och tenderar att minska i betydelse. Det kan dock förekomma att du behöver tyda tecknen och i sådana fall finns en tabell i bilaga A i appendix.

Här måste du dra dig till minnes vad du lärt dig i samband med studiet av XML, dvs att en viss tillämpning av XML endast befattar sig med en struktur av element och attribut och inte hur dessa komponenter skall presenteras.³

På samma idé framhålls ofta såväl klassifikation som indexering som en tadelad process där en primär konceptuell analys av en texters innehåll följs av en *översättning* i enlighet med ett klassifikationsschema eller indexeringsschema (thesaurus, ämnesordslista etc). En begreppslig analys förutsätts föregå dess verba realisering.

Med en term lånad från datavetenskapen sägs ibland att något undergår en *serialisering*sprocess när en abstrakt struktur ges en intermediär form som är möjlig att lagra på adekvat media. Vi skall återkomma till termen och här nöja oss med att konstatera att de i Görans avsnitt omtalade fenomenen ISBD och MARC i stora drag handlar om olika former för serialisering, även om termen serialisering vanligen inte brukas för processen att ge något en form på papper. En annan term för i stort sett ett likartat fenomen är ”format” (härav den tidigare nämnda termen *formatering*) och i Kungliga Bibliotekets

³Vi är medvetna om att vid dags dato (2014) är det inte alla studenter som studerat XML. [red. anm.]

Katalogisatörens verktygslåda under rubriken “MARC-postens uppbyggnad” ser du exempel på flera former för serialisering av en katalogpost.

2.1 Form versus innehåll

Låt oss först ägna en stund åt en liten avvikelse från det bibliografiska för att söka klargöra innehördan av distinktionen mellan form och innehåll i sammanhanget.

Bruket av papper och penna för att göra text flyttbar och beständig är en teknik som till dels ersatts av olika typer av programvara för text- och databearbetning. Så tillvida förväntar vi oss till stor del att programvaran simulerar papper och penna. Vi hoppas och tror att den text vi redigerar också framstår på samma sätt (i samma form) som vi ser den i redigeringsläge när den sedan fastnar på papper eller läses av någon annan på en bildskärm någon annanstans. Av erfarenhet vet vi att så ofta inte är fallet. Vi bör också veta att det finns tekniska plattformar som söker möta det kravet utan att alltid lyckas (**MICROSOFT WORD** och **ADOBE INDESIGN** är två exempel) och vi vet att det finns tekniska plattformar som inte ens försöker lura skribenten (**XHTML** eller **LATEX**). I det senare fallet produceras och redigeras text med en särskild uppmärkning som har litet eller inget att göra med textens slutliga form.

Den här situationen gör att det är meningsfullt att tala om att en text, eller annan data, har form och innehåll på flera plan. En texts innehåll är i lingvistiskt avseende den mening som är avsedd att bäras fram av de ord och andra tecken som kan representeras med den teckenuppsättning som står till buds. Denna utgörs i allmänhet av 256 stycken tecken — de 256 definierade positionerna i **UTF-8** eller **ISO-8859-1**. Med andra ord, en text serialiseras som **UTF-8** eller **ISO-8859-1** med avseende på blott de tecken som ingår.⁴ Huruvida texten är typografiskt utformad med eller utan serif, fet stil eller kursiv stil skall anses höra till textens form. Serialisering med avseende på en texts struktur benämns vanligen textkodning, i kontrast till teckenkodning, men som understrukits i tidigare kurser har textkodning (text encoding, markup) med innehåll och inte typografisk utformning att göra. Textens struktur kan serialiseras i **XML**-form, varefter dess typografiska form definieras med hjälp av någon stilmallsteknik.

⁴Det sägs att vid LIBRIS sjösättning i slutet av 1960-talet användes en egen 9-bitars teckenuppsättning som alltså gav utrymme för $2^9 = 512$ olika tecken, men den uppgiften är obekräftad

Avsikten med att du skulle studera XML redan tidigt under programmet var att fästa uppmärksamheten på detta förhållande. När vi nu kommer till frågan om katalogisering accentueras det. Betrakta följande bibliografiska referens, som följer APAs regler för referenshantering.⁵

Kidder, T. (1981). *The soul of a new machine*. Boston, MA:
Little, Brown & Company

Innehållet i den här referensen utgörs av de bibliografiska elementen a) författarnamn, b) utgivningsår, c) titel, d) förlagsort (med en disambiguering precisering av stat)⁶ och e) förlagsnamn. Interpunktionen, kursiveringens och det hängande indraget, tjänar syftet att göra det möjligt att identifiera de fem beståndsdelarna i referensen, och är i allmänhet godtyckliga och utbytbara, men definierade av APA och icke utbytbara för publicering i en tidskrift som föreskriver APAs regler. De tillhör formen här. I fallet med löpande sekventiell text anses dock interpunktionen vanligen tillhöra textens innehåll och inte dess form. De är inte utbytbara i samma utsträckning som i fråga om bibliografiska beskrivningar. Följande form förmedlar samma bibliografiska innehåll och är förmodligen tydligare för gemene man:

Författare: T. Kidder
 Titel: The soul of a new machine
 Förlag: Little, Brown & Company
 Förlagsort: Boston, MA
 Utgivningsår: 1981

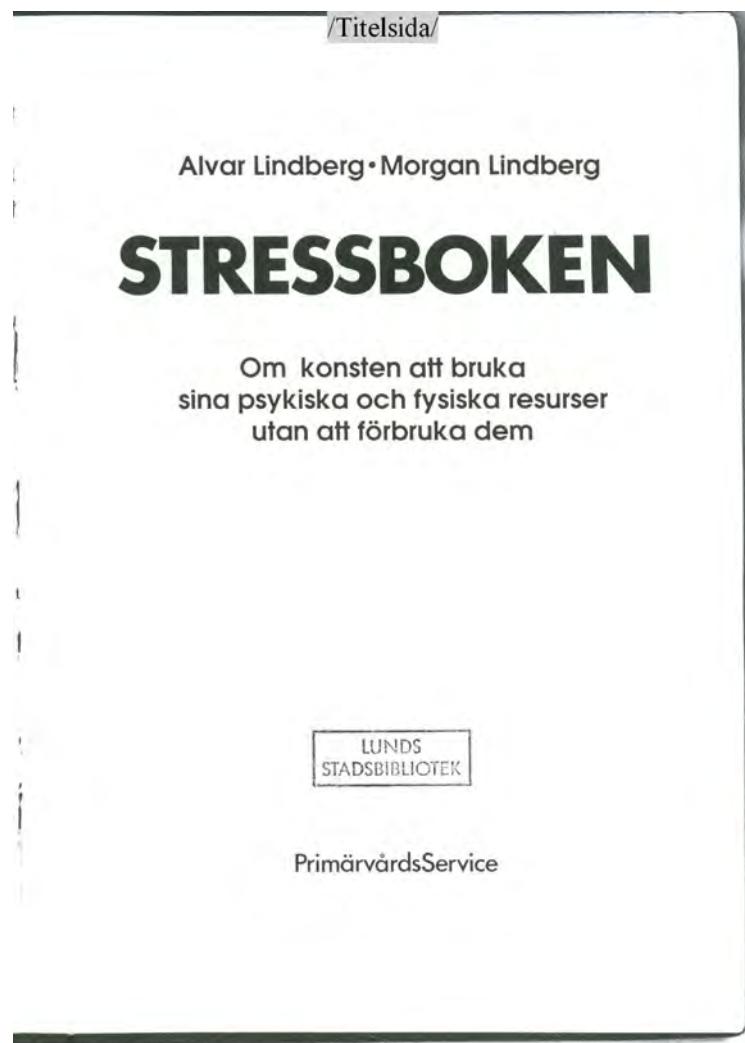
Låt oss nu närra oss katalogiseringen. Betrakta illustrationerna av en del av en bok i figurerna 2.2 och 2.3. De ger en del av de uppgifter som behövs för att kunna göra en beskrivning av boken. De är t ex tillräckliga för att identifiera uppgifterna till en referens enligt APA vilket kan tyckas vara en trivial uppgift. Det är dock inte alltid så och ibland måste stor omsorg läggas vid denna "översättning" till en beskrivning.

I enlighet med APAs regler (som vi annars inte fördjupar oss närmare i här) får vi följande referens

Lindberg, A. & Lindberg, M. (1990). *Stressboken: om*

⁵American Psychology Association. APA dokumenterar den mest förekommande stilens för vetenskaplig text inom sammhällsvetenskapen.

⁶Namn på städer och orter skall göras entydiga med ett tillägg av stat när det gäller amerikanska orter, eller land när det gäller övriga orter. Av beskrivningsekonomiska skäl görs dock detta inte alltid.

Figur 2.2: Titelsida

© Alvar Lindberg, Morgan Lindberg
och PrimärvårdsService AB
Omslag: Johan Grönvik
Teckningar, där ej annat anges: Lars Gottfridsson
Foto:Gustav Hansson, Ulf Sjöstedt (Mira) samt Jack Mickrut, Lars Dahlström,
Lars Tunbjörk, Ragnar Andersson (Tio-Foto)
Sättning: Karin Lewin
Layout: Alvar Lindberg
Tryck: Merkantil-Tryckeriet AB, Uppsala, 1990
ISBN 917091 044 8

/Titelbladets baksida/

Figur 2.3: Titelbladets baksida. Boken har 173 numrerade sidor och flera bilder.

konsten att bruka sina psykiska och fysiska resurser utan att förbruka dem. Stockholm: Primärvårdsservice.

som alltså är en beskrivning av 'Stressboken' men som saknar en hel del av vad man skulle förvänta sig i en katalog. I figur 2.4 återges en beskrivning av boken från Högskolans katalog hösten 2010.

Stressboken : om konsten att bruka sina psykiska och fysiska resurser utan att förbruka dem /

Titel:	Stressboken : om konsten att bruka sina psykiska och fysiska resurser utan att förbruka dem / Alvar Lindberg, Morgan Lindberg ; teckningar: Lars Gottfridsson ; foto: Gustav Hansson ...
Författare:	Lindberg, Alvar, 1915-
Utgivning:	Stockholm : Primärvårdsservice, 1990 ;
ISBN:	9170910448 ;
Beskrivning:	173 s. : ill., diagr. ;
Ämnesord:	Stress, psychological: therapy Stress--arbetspsykologi Stresshantering Stress

Exemplarinformation

Placering:	Plan 3
Hylla:	Doka Lindberg
Antal exemplar:	1
Status:	Ej utlånad

Figur 2.4: Beskrivning av Stressboken i HBs katalog.

Vi ser genast att HBs beskrivning är mer omfattande än APA-referensen. Vi ser också att dess form är en helt annan. Exempelvis skönjer vi att vissa delar tycks vara länkade eftersom de är blå och understrukna, och att uppgifter om tilldelade ämnesord finns med.

Dess beskrivning i LIBRIS (i en av dess möjliga vyer) återges i figur 2.5.

Både HBs och LIBRISs former kan betraktas som *presentationsformat* och måste skiljas från såväl lagrings- som utbytesformat, samt från den abstrakta struktur som utgör katalogiseringens egentliga resultat. Hur en beskrivning

Figur 2.5: Beskrivning av Stressboken i LIBRIS.

presenteras definieras alltid av en annan aktör än katalogisatören själv. Emelertid är innehållet i alla presentationsformat i allmänhet derivat av samma ursprungliga innehåll, så det är inte ovidkommande att följa reglerna. Om det i ett visst presentationsformat som är aktuellt i ett system saknas några element som katalogiseringssreglerna föreskriver kan man inte för den sakens skull ignorera dem. I varje beskrivning anges till exempel på vilket språk en viss text föreligger, men det är en uppgift som sällan används i presentationsformaten, men ändå kan användas i samband med sökning i katalogen.⁷ Exakt samma förhållande gäller för övrigt i samband med XML-baserade format, där en DTD eller ett XML schema ser till att avvikelse från reglerna försvåras.

Du frågar dig kanske nu hur det kan komma sig att det är just dessa uppgifter som vi ser i de två figurerna från HB och LIBRIS som en beskrivning av stressboken. Varifrån kommer författarnas födelseår, varför anges somliga upphovsmän flera gånger och varför är det olika i de båda katalogerna? Till dels handlar det om att HB och LIBRIS valt olika presentationsformat — dvs olika sätt att hämta befintliga data och skriva ut dem på en bildskärm. Formen

⁷När man studerar KRS kan man lätt inledas i tron att det är katalogisatören som definierar vad som är sökbart eller inte. Vilka delar av en beskrivning som i en viss katalog är sökbar är i det närmaste helt beroende av katalogiseringen.

skiljer, men till grund för formen ligger samma innehåll, och det är valet av innehåll som styrs av katalogiseringssregler (som idag och en begränsad men obestämd tid framöver fördelar sig på fr a KRS, LIBRISs egna anvisningar och formatspecifikationen för MARC21). Tillämpningen av katalogiseringssreglerna (alltså inte endast KRS) är vad som är avgörande för vilka uppgifter du hittar.⁸

2.2 Beskrivningens utgångspunkter

Det är det fysiska objektet som i allmänhet ligger till grund för varje beskrivning (dvs katalogisering). I enlighet med FRBRs konceptuella modell är det alltså *exemplaret* (eng: the *item*) som ligger till grund för beskrivningen. Se tillbaka på s. 5 för en kort beskrivning av FRBR, samt (Oliver, 2010, s. 19) eller FRBR, fig. 3.1 på s. 16, för en grafisk framställning av dessa entiteters förhållande till varandra. Men vi åsyftar oftast att vår beskrivning skall vara giltig för en mängd i det närmaste identiska exemplar som tillsammans utgör en *manifestation* (återigen FRBRs terminologi) av ett *verk* (eller *uttryck*, för att vara formellt korrekt). Vi kan därmed säga att det är manifestationen som utgör det *bibliografiska objektet* som skall beskrivas, men att vi har ett exemplar som utgångspunkt. Det här är lite av en grundsats vid all traditionell katalogisering. Det är ovidkommande om exemplaret saknar ett antal sidor och om det råkar finnas ett *ex libris* i det. Det är också ovidkommande om boken skulle vara en vidarebearbetning av ett annat verk. Givetvis finns viktiga undantag för den här principen, som vi dock måste tillåta oss att ignorera tills vidare.⁹

Resultatet av en katalogisering är i första hand en abstrakt struktur som måste serialiseras (eller, om vi så vill, ges en *representationsform*). Se tillbaka på s. 11. Det här kan tyckas märkligt. Men det kanske kan hjälpa att tänka på en molekylär struktur, som t ex vattenmolekyler. Dessa kan inte betraktas annat än tillsammans med en ofantlig mängd vattenmolekyler och framstår då som en vattenmängd. Den molekylära strukturen ändemot är resultatet av en analysprocess som måste representeras i någon form. På mina kemilektioner i grundskolan gjordes detta med flötkulor och pinnar som sattes samman för att *representera* molekylen. Men molekyler kan också representeras (eller serialiseras) med andra tekniker, som t ex med XML-tillämpningar, t ex CHEMICAL MARKUP LANGUAGE, som f ö lär ha varit den allra första färdiga

⁸Sommaren 2014 är prognosens att KRS skall ersättas av RDA någon gång under 2015. [red. anm.]

⁹Ett exempel på ett undantag är den beståndskatalogisering som sker, där varje bok ges ett exemplarnummer.

tillämpningen av XML.

Studiet av katalogisering kräver ett kritiskt sinnelag, för även om katalogiseringsreglerna som de ges i regelsamlingar och lokala tillämpningsanvisningar främst avser vilka uppgifter om ett objekt som skall identifieras och varifrån dessa uppgifter skall hämtas, så är de uppbländade med instruktioner för form av olika art. KRS föreskriver t ex hur den s k ISBD-interpunktionen skall tillämpas medan formatspecifikationen anger symboler för de ”fält” och ”delfält” i vilka olika delar av katalogpostens innehåll skall in. (Se nedan om fält och delfält.) Man kan alltså säga att vid studiet av KRS (och även MARC21) gäller det att försöka hålla isär **a)** vilka instruktioner som rör en serialiseringprocess och alltså kan variera från en kontext till en annan, **b)** vilka instruktioner som är oberoende av serialiseringprocessen och **c)** vilka instruktioners giltighet som bevaras vid övergången från en kontext till en annan. Vi tvingas ofta anpassa vad som sägs i reglerna utifrån tillämpningsanvisningar för den kontext vi befinner oss i, att så att säga blunda för otidsenliga och i övrigt starkt tidsbundna inslag.

Låter det besvärligt? Det är det, men man får göra det bästa av det. KRS **0.6** (s. XVII) anger t ex:

Inom sökelementet markeras första filerande ord med särskild stil eller understrykning. I huvuduppslag som inleds med huvudtiteln (dvs beskrivningens första element) markeras första filerande ord med särskild stil eller understrykning.

De anvisningar som ges där gäller när katalogisering görs på pappersmedia och är inte tillämpliga i faktisk katalogisering. ”Inom sökelementet markeras första filerande ord med särskild stil eller understrykning” ersätts med bruket av något som kallas för ”indikatorer” i samband med MARC21. Exemplet illustrerar fenomen **a)** ovan.

KRS **1.1A1** (s. 14) har:

...

*Varje parallelltitel skall föregås av likhetstecken.
Varje element av övrig titelinformation skall föregås av kolon.
Första upphovsuppgift skall föregås av snedstreck.*

...

där den interpunktion som föreskrivs åtminstone än så länge skall tas med in i en modern serialiseringprocess (dvs någon serialisering av MARC21). Det är alltså en illustration av **c)** ovan.

En grundregel är att vid anvisningar i KRS som rör interpunktion och formgivning ö h t så finns det anledning att vara uppmärksam på vad som gäller i samband med faktisk katalogisering.

Merparten av reglerna rör dock sådant som är oberoende av vilken serialisingsprocess som är för handen. Exempelvis föreskrivs i KRS att titeln för en manifestation skall hämtas från ett exemplars titelsida, även om omslagets titel är en annan. Valet av metadata (dvs uppgifter till beskrivningen) skall vara oberoende av tekniken, och är oftast det. Ett undantag är att KRS och även MARC uppstått under en tid där lagringsutrymme varit kostsamt och att det därför är gott om anvisningar för förkortningar i reglerna. Vidare, principen om att endast ta med som mest tre upphov i samma funktion i en beskrivning lämnar RDA, som uttryckligen skall vara oberoende av teknik, utrymme för att frångå (Oliver, 2010, s. 66).

2.3 Databasstrukturer

På en nivå som föregår serialiseringen har vi alltså att göra med abstrakta datastrukturer för bibliografiska data. Vi har tidigare benämnt dessa som strukturer av element med relationer. En konkretisering i form av en analogi kan göras genom att tänka på det svenska järnvägsnätet som förenklat kan beskrivas som en mängd järnvägsstationer förbundna av järnvägsräls, där stationerna kan tänkas på som element och rälsen mellan två stationer som en relation. Med den analogin ger vi samtidigt en referens till en särskild databasmodell, *relationsdatabasen*. Även om dess terminologi är lite annorlunda så är den korta beskrivningen relativt karaktäristisk för hur man tänker på en samling data i den modellen.

En väsentlig skillnad i ”tänket” här är att i en relationsdatabas skall data som avser samma sak inte upprepas. I stället arbetar man med att etablera relationer mellan entiteter (eller element). Sålunda kan flera relationer definieras mellan många manifestationer och en författare, utan att författardata behöver anges mer än en gång. För den som arbetar med att beskriva en manifestation handlar det om att leta upp de i databasen existerande beskrivningarna av relaterade entiteter och, så att säga, länka till dessa.

MARC21, ändå, bygger i grund och botten på en tidigare vanlig konceptuell modell för databaser som ibland kallas för den *hierarkiska* databasmodellen och som lever kvar i vissa sammanhang. Här har vi att göra med en datastruktur modellerad som ett träd. Om vi exemplifierar med vår katalog så kan varje bibliografisk beskrivning utgöra en *post* (eng: *record*), indelad i olika *fält* (eng:

datafield), t ex för titel, upphov, utgivningsdata etc, där varje fält i sin tur är indelad i *delfält* (eng: *subfield*), t ex för förlagsort, förlag och utgivningstid.

Allvarliga problem kan därmed uppstå om olika katalogisatörer beskriver samma person på olika sätt, t ex med olika stavningsvarianter. Senare tider har man dock kommit tillräffa med sådana brister genom att låta katalogiseringsklienter länka till i databaserna existerande s k auktoritetsposter. Exempelvis upprättas en auktoritetspost för en viss författare, t ex August Strindberg, där adekvata uppgifter anges, varpå den katalogisatör som skall registrera en beskrivning av en ny manifestation kan låta katalogiseringsklienten söka igenom databasen efter auktoritetsposten för Strindberg och kopiera innehållet från den.

Representerad i tabellform kan vi få en struktur enligt tabell 2.1 på s. 21. I tabellen finns också ett exempel på en post, "Ex1". Den här äldre principen fordrar alltså en långt gående validationskontroll för att exempelvis ett och samma författarnamn alltid skall anges på samma form.

För att en sådan struktur skall kunna hanteras behövs dock någon form av nyckel eller handtag till respektive post, fält och delfält. I exemplet i tabell 2.1 har första kolumnen etiketten "ID" och kan betraktas som ett fält vars innehåll identifierar varje post med en unik nyckel. Här kan i praktiken ofta ISBN-nr fungera alldeles utmärkt för bibliografiska beskrivningar, så länge som det är en manifestation som beskrivningen avser. I annat fall får en annan unik identitet skapas. Varje fält och delfält skulle i teorin också kunna ges de namn som de givits i tabellen, men så är vanligen inte fallet i praktiken, som skall framgå i nästa kapitel.¹⁰

Varje fält eller delfält i en hierarkisk databas kan vara av olika typ, dvs den typ av värde som det kan innehålla kan vara begränsat. Delfältet för utgivningstid kan t ex vara definierat så att det endast får ta numeriska värden. Likaså kan det antal tecken som ett fält eller delfält tillåts innehålla vara begränsat — eller fältet och delfältet kan t o m föreskrivas ha en viss bestämd längd.

Det kan vara värt att känna till att en sökning i en databas av LIBRISs storlek förutsätter att den datastruktur som serialiseras som en mängd poster därefter undergår en *indexering* (som här har en annan innehörd än vid ämnesordstilldelning). Från datastrukturen konstrueras ett eller fler index baserat på vad man fastställer skall vara *sökbart*. Det är inte allt som görs sökbart. I ett

¹⁰LIBRIS, och andra stora kataloger, arbetar dock inte med ISBN-nr som identifikatorer, eftersom det i vissa fall kan vara så att två skilda manifestationer har samma ISBN-nr och en och samma manifestation kan ha flera ISBN-nr.

ID	Titel			Huvuduppslag			Utgivningsdata	
	Huvudtitel	Övrig Titelin-fo	Upphov	Efternamn	Förfmann	Förlagsort	Förlag	Utgivningstid
Ex1	Stressboken	om kons-ten att bruks...	Alvar Lind-berg, Mor-gan Lind-berg	Alvar Lind-berg		Stockholm	Primärvårds-service	1990

Tabell 2.1: Poststruktur

tidigt skede av LIBRISs utveckling var det endast vad som enligt KRS skulle vara sökelement som gjordes sökbart i index, samt klassifikationen. Så är det inte längre. Nu är det mesta sökbart, men vad som görs sökbart är helt och hållet systemberoende och kan variera från katalog till katalog.

Det är viktigt att du vid studiet av katalogiseringsreglerna försöker abstrahera och se de olika delarna av beskrivningen — de bibliografiska elementen, eller entiteterna, med sina attribut och relationer — som en datastruktur, och inte som en sekventiell beskrivning i tryckt form, även om pappersmediet inbjuder till ett sådant förhållningssätt.

Här kan det vara på plats med en liten terminologisk digression. I samband med FRBR, FRAD och RDA talas det ofta om *entiteter*, *attribut* och *element*. Dessa tre uttryck återfinnes också i samband med XML, men det måste understrykas att de i samband med FRBR, FRAD och RDA benämns koncept på en högre abstraktionsnivå än i samband med XML. Det finns alltså beröringspunkter mellan de två domänerna genom dessa uttryck och det hjälper att förstå FRBR och FRAD om man har en förståelse för vad dessa tre uttryck refererar till i samband med XML, men de är **inte** synonyma.

Kapitel 3

FRBR och FRAD

Mikael Gunnarsson 2012 (mindre revideringar 2014)

Som redan nämnts i Görans inledande kapitel utgör IFLA-rapporten från 1997, allmänt kallad FRBR, ett ramverk som haft stort inflytande på utvecklingen av katalogiseringssreglerna sedan dess tillkomst. Inte minst är det den *konceptuella modell* som ligger till grund för FRBR som haft inflytande, emedan inflytandet av de “funktionella krav” på bibliografiska data som där ställs i relation till olika typer av data, och som var dess huvudsyfte, inte fått lika mycket uppmärksamhet. Med en konceptuell modell avses här en *abstrakt* modell för analys av en mängd data och dess relationer, i syfte att organisera data på ett effektivt sätt.

Störst inflytande kan skönjas i det att MARC21 kommit att inlemma element som är främmande för AACR2, t ex att lämna utrymme för att deklarera (i kontrollerad form) vilken roll en *person* har till en utgåva.¹

I det här avsnittet, till vilket hör ett antal övningar, skall datamodellen introduceras utan att i nämnvärd utsträckning implicera katalogiseringssregler i form av KRS eller det kommande RDA.

3.1 Entiteter och relationer

Gruppen som står bakom FRBRs tillkomst “lånade” en modell för dataanalys och tillämpade den på bibliografiska data. Modellen kallas i FRBR (s. 13) för en ER-analys och har släktskap med relationsdatabasmodellen på så vis att data struktureras med avseende på entiteter och relationer mellan dessa. I FRBR

¹I RDA benämns dessa roller “relationship designators”

fastställer man vilka entiteter som är av intresse för användaren av en katalog och att dessa kan associeras till varandra genom olika explicita relationer (Se tabell 3.1 för entiteterna).

Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3
Verk	Person	Koncept
Uttryck	Institution	Objekt
Manifestation		Händelse
Exemplar		Plats

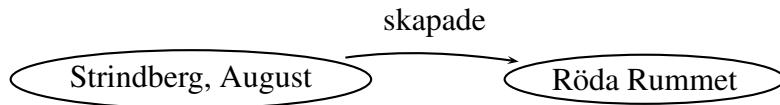
Tabell 3.1: FRBRs entiteter. Notera att FRAD har utvidgat modellen med ytterligare entiteter.

Figur 3.1 åskådliggör ett relationsförhållande i form av en s k RDF-graf.² Entiteterna, som egentligen är abstrakta fenomen, återges här som ovala figurer. Innehållet i den ovala figuren är här de *namn* under vilka en entitet *verk* och en entitet *person* är som mest kända – Röda Rummet respektive Strindberg, August – men det förtjänar att understrykas att namnen givits för att konkretisera modellen. Namnen bör i praktiken ses, som i FRAD, som särskilda entiteter som relateras till dessa entiteter eller som *attribut* till entiteterna. Jämför detta med språkliga begrepp (koncept) som också i vissa sammanhang ses som abstrakta entiteter med flera alternativa benämningar (synonymer, eller nära synonymer), eller, för att ta ett i det här sammanhanget närmare exempel: författaren George Sand var samma *person* som Aurore Dudevant. De är två benämningar av samma entitet.³

Huvudprincipen i RDF är att allt skall gå att återge som en *tripple*, en trippel, vilket är att jämföra med ett språkligt påstående. I figur 3.1 stipuleras att Strindberg, August har skrivit Röda Rummet. **Strindberg, August** är *subjektet* i påståendet, **skapade** är *predikatet* och **Röda Rummet** är *objektet*. Subjekt och predikat är här entiteter i FRBR-modellen mellan vilka det etableras en relation genom predikatet. Vi anger predikatet som ett nyckelord **skapade** endast av praktiska skäl. Vi skulle kunna välja uttrycket **skrev** också. Följande är några andra trippler, där gränsen mellan subjekt, predikat och objekt skiljs åt med ett tecken '|':

²RDF (Resource Description Framework) är en W3C-baserad standard för att modellera metadata som har stor betydelse för t ex "Linked Data".

³Observera att specifika katalogiseringsregler eller tillämpningsföreskrifter kan stipulera att två alias för en och samma juridiska person skall behandlas som två skilda entiteter.

Figur 3.1: Relation mellan entiteter

*klimatförändringen / oroar / miljömedvetna
 barnet / läser / en bok
 boken / har ISBN-nr / 91-44-03096-7
 RDA / bygger på / FRBR
 RDA / är kompatibelt med / RDF*

Notera hur flera av dessa subjekt och objekt är ambiguösa. 'barnet' har t ex ingen tydlig referent utanför yttrandets kontext. I våra sammanhang är entydighet mycket viktigt. Observera också att varje trippel kan tillåtas skifta plats för subjekt och objekt, men att predikatet då ofta, men inte alltid, blir ett annat i naturligt språk.

*miljömedvetna / är oroad av / klimatförändringen
 en bok / läses av / barnet
 91-44-03096-7 / är ISBN-nr för / boken
 FRBR / har influerat / RDA
 RDF / är kompatibelt med / RDA*

Vilken riktning grafen har avgörs av vad som för tillfället står i centrum för intresset. I FRBR återges relationen (predikatet) ofta av en dubbelriktad graf, för att inte framhäva någon entitet som generellt viktigare än någon annan. Vad som sätts som subjekt respektive predikat avgörs oftast av vilket fokus en viss datamodell eller en viss användning har. För bibliografiska data är det ofta de s k gruppl-entiteterna som står i fokus. (Jämför benämningarna av relationerna i figur 3.1, s. 16, i FRBR)

*ett verk / skapades av / person
 ett verk / förverkligas i / ett uttryck
 ett uttryck / gestaltas i / en manifestation
 en manifestation / representeras av / ett exemplar*

Relationen mellan person och verk är alltså reciprok. Båda är entiteter och ingen av dem tillmäts egentligen en större betydelse. Om predikatet är **skapades av** eller **är skapat av** är ovidkommande. I en bibliografisk beskrivning av en manifestation uttrycks detta dock genom att beskrivningen av manifestationen ges en relation till en person, i MARC21 genom ett fält 100 eller 700. Att relationen i praktiken etableras mellan person och manifestation när det handlar om exempelvis författarskap är bekymmersamt och kan sägas uttrycka en i viss mening paradigmatisk skillnad mellan bibliografisk beskrivning efter FRBR respektive före FRBR.

Entiteter och relationer är alltså grunden för såväl FRBR som FRAD och RDA, och utgör sannolikt med sina implikationer den mest omvälvande förändringen för katalogiseringstänkandet. I grund och botten skall alla bibliografiska data kunna modelleras på detta sätt. Här är några exempel där vi gör bruk av samma notationsmodell, och alltså frångår principen om en grafisk framställning som egentligen vore tydligare men som kan vara lite bökgilt att arbeta med:

Lodjurets historia / är utgiven av / Norstedts förlag
Histoire de Lynx / gestaltas i / Lodjurets historia
Histoire de Lynx / är skapat av / Lévi-Strauss, Claude

Frågan om vilka entiteter som dessa tre exempel relaterar skall vi återkomma till. Innan vi går vidare skall vi följa upp vad som ovan kort omtalades som *attribut*.

3.2 Attribut

Alla entiteter har attribut som kan vara härledda eller tilldelade. En manifestation har t ex en *titel* som **hämtas från** manifestationen (vanligen från titelsidan) och som inte behöver vara den samma som verkets titel. Ett verks titel, däremot, kan vara en konstruktion baserad på en långtgående undersökning av ett verks alla förverkliganden (som uttryck) och gestaltningar (som manifestationer), och kan därmed ses som något **tilldelat**.⁴

Attributen är de data som vi använder för att komma åt entiteterna — som vi söker på när vi t ex söker i en katalog. Oftast utgörs de av textsträngar, men kan också vara fastställda koder hämtade från kontrollerade vokabulärer

⁴FRAD (2011, figur 2) har en distinktion mellan ”har benämning” och ”blir tilldelad” som inte skall förväxlas med den här distinktionen.

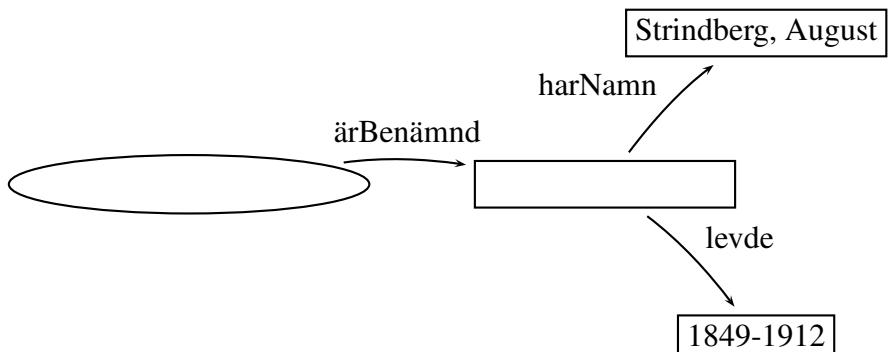
av olika slag — t ex från ett klassifikationsschema eller en ISO-standard för angivande av språk (*swe* för svenska t ex).

Personentiteten i figur 3.1 bör därför hellre åskådliggöras som i figur 3.2, där attributet med dess värde gestaltas som en rektangel. Det här kan tyckas ha

Figur 3.2: En personentitet med attribut

endast akademiskt intresse, eftersom vi känner personen under det namn som utgör värde till attributet. Men i många fall existerar flera namnvarianter för en och samma person, samt att ett namn inte alltid är tillräckligt för att identifiera en person. När vi skapar ett auktoriserat namn för en person behöver de ofta kompletteras med t ex levnadstid. Vad personen är känd under för benämning kan därför utgöras av ett *sammansatt attribut* (figur 3.3).

Figur 3.3: En personentitet med ett sammansatt attribut

Arbetet med att fastställa entiter, relationer och attribut utifrån i katalogiseringsregler angivna principer handlar alltså i praktiken om en i många stycken intellektuell process som sonderfaller i två typer av arbete, den bibliografiska beskrivningen av manifestationer (att fastställa attribut för dessa) och ett auktoritetsarbete där man fastställer attribut för centrala entiteter, som personer, institutioner och verk, samt i viss mån relationer mellan dessa. I praktiken utförs det senare i den nationalbibliografiska verksamheten och den bibliografiska beskrivningen drar sedan nytta av att där redan finns definierade entiteter.

Den här intellektuella processen föregår alltid den konkreta verksamhet som äger rum i en viss serialiseringkontext med programvara för registrering i centrala databaser. I dagsläget är VOYAGER's katalogiseringsmodul dominerande, men kommer att börja fasas ut i och med att LIBRIS XL lanseras (hösten 2014 eller något senare), som också innehåller ett helt webbaserat gränssnitt för katalogisering. Så var i alla fall intentionerna senvåren 2014.

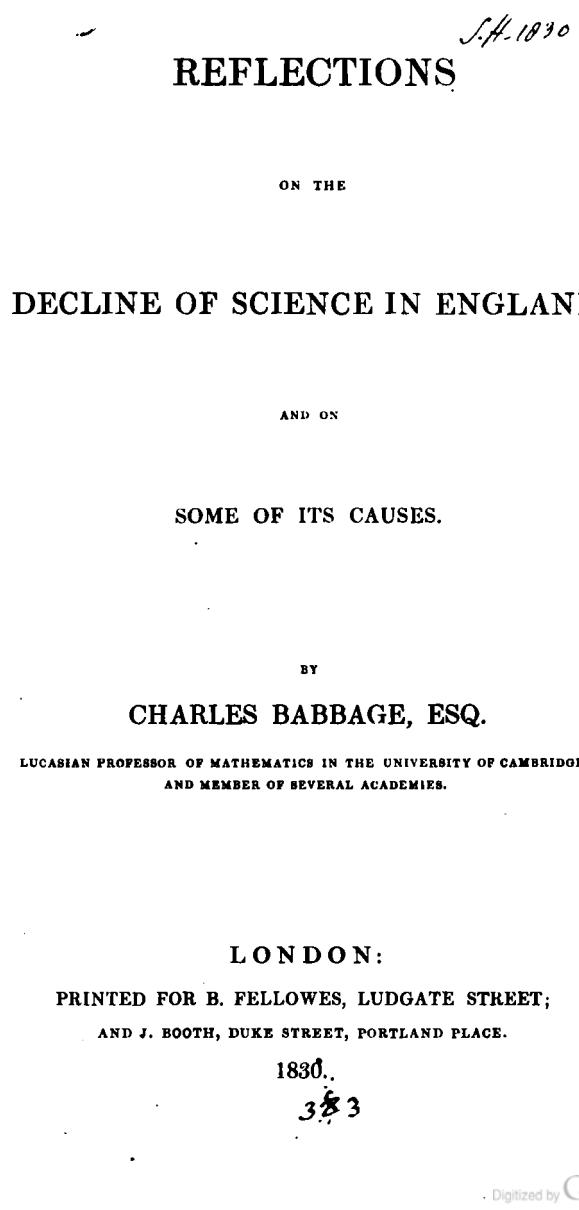
Såväl hanteringen av programvara som den form i vilken bibliografisk data registreras är knuten till en viss tid och miljö av övergående karaktär. Sålunda innehåller de svenska katalogiseringsreglerna i tryckt form från 1990 många inslag som idag är helt passé, därför att de är tillämpliga på papper som lagringsmedia för bibliografiska data (Se föregående kapitel för exempel).

Vi skall så här långt avhålla oss ifrån de teknikberoende aspekterna på katalogisering, eller bibliografisk analys, och arbeta oss stegvis framåt med en förenklad notation som också återfinnes i FRBR och FRAD i endast en lite annorlunda form.

3.3 Exempel

Vi skall ta ett första exempel där vi utgår ifrån ett exemplar som vi använder för att fastställa de entiteter, relationer och attribut som aktualiseras av det, främst med avseende på den manifestation som exemplaret representerar. Det exemplar vi tar som utgångspunkt är ett digitaliserat exemplar i GOOGLE BOOKS, men tänker oss att det egentligen är det fysiska exemplaret vi har framför oss. Vi avstår från att ge en URL här, emedan dess status är oklar, dvs om huruvida den kommer att gälla för mer än några månader framåt. Titelsidan återges i figur 3.4 på s. 29.

Genom att bläddra igenom boken på jakt efter vad som kan tänkas betraktas som en titelsida finner vi texten

Digitized by Google

Figur 3.4: Titelsida — Babbage

Reflections on the decline of science in England, and on some of its causes by Charles Babbage, ESQ. Lucasian Professor of Mathematics in the University of Cambridge and member of several academies. London: Printed for B. Fellowes, Ludgate street; and J. Booth, Duke Street Portland Place. 1830. ^a

^aLängst upp till höger finns en liten handskriven notering som hör till just det här exemplaret och inte skall ingå i en beskrivning av manifestationen.

FRBR ger inte några riktlinjer för varifrån vi skall hämta data för att beskriva manifestationen, sådana riktlinjer skall ges av katalogiseringsregler. I RDA ges riktlinjer för resurser som utgörs av en enhet, t ex enskilda böcker som inte är en del av ett flerbandsverk: “choose a source of information identifying the resource as a whole” (RDA 2010, section 2.1.2.2). Traditionen bjuder alltså att vi söker identifiera den källa som ger den mest kompletta beskrivningen av manifestationen, vilken vanligen benämns titelsida.⁵ (American Library Association. Joint Steering Committee for Development of RDA, 2010)

Vi gör antagandet att uppgifterna vi funnit gäller för alla exemplar som utgör representationer av en och endast en manifestation och vi försöker därmed fastställa de attribut som hör samman med manifestationen. Vi studerar FRBR och finner på s. 36 en uppräkning av de attribut en manifestation kan ha. Dessa skall vi söka identifiera. Vidare skall vi försöka identifiera andra entiteter.

Vi nöjer oss med följande attribut: Manifestationstitel, Upphovsuppgift, Utgivningsort, Förläggare/distributör, Utgivningstid/distributionstid.

Manifestationstitel: Reflections on the decline of science in England, and on some of its causes

Upphovsuppgift: Charles Babbage

Utgivningsort: London

Förläggare/distributör: B. Fellowes ; J. Booth

Utgivningstid/distributionstid: 1830

Vi kan gissa att Fellowes och Booth möjligen är bokhandlare för vilka manifestationen tillverkats, men den exakta relationen är inte klar. Som synes så gör vi också vissa redaktionella justeringar och utelämnar en del uppgifter, t ex författarens titulatur. Vidare skiljer vi genomgående ut anteckningar i exemplaret, som uppenbarligen inte är en del av manifestationen. Här har vi nu en beskrivning av manifestationen.

⁵Självfallet finns exempel när en titelsida är svår, om inte omöjlig, att identifiera.

För att inte göra det hela otympligt konstruerar vi nu en tillfällig förkortad benämning på den här manifestationen och dess tillhörande attribut — $m_{1.1.1}$. Vi vet att varje manifestation gestaltar ett uttryck som i sin tur förverkligar ett verk. Vi kan notera detta hierarkiska förhållande på följande vis:

$$\begin{aligned} v_1 \\ \implies u_{1.1} \\ \implies\implies m_{1.1.1} \\ \implies\implies m_{1.1.2} \\ \implies\implies m_{1.1.3} \\ \implies u_{1.2} \\ \implies\implies m_{1.2.1} \end{aligned}$$

$m_{1.1.1}$ gestaltar alltså uttrycket $u_{1.1}$. Vi antar att det också finns två manifestationer $m_{1.1.2}$ och $m_{1.1.3}$ som gestaltar samma uttryck, och att det finns ett annat uttryck $u_{1.2}$ som liksom $u_{1.1}$ förverkligar verket v_1 . Men detta skall förstås visas. Det här är bara en möjlig bild. Den notation som föreslås här är också just bara ett förslag. Du kan utveckla din egen, som kanske är mer anpassad för det texthanteringsverktyg du jobbar med. Det viktiga är dock att det framgår vilket uttryck varje manifestation gestaltar och vilket verk varje uttryck förverkligar.

Genom benämningen $m_{1.1.1}$ har vi skapat en i den här kontexten unik identitet för vår manifestation.⁶ För att göra det tydligt vill vi dock ha mer begripliga benämningar också. Allra först vill vi ha något som identifierar manifestationen och skiljer den från andra manifestationer.

Givetvis är detta en uppgift som är svår att genomföra utan att vi känner alla andra manifestationer, och en uppgift som till dels hör till auktoritetsarbetet. Emellertid kan vi göra antagandet att utgivningsår och förläggare bör kunna fungera för ändamålet. Låt oss fylla i:

$$\begin{aligned} v_1 \\ \implies u_{1.1} \\ \implies\implies m_{1.1.1} B. Fellows, 1830 års-utgåva av Charles Bab- \\ bages 'Reflections on the decline of science ...' \\ \implies\implies m_{1.1.2} \\ \implies\implies m_{1.1.3} \\ \implies u_{1.2} \\ \implies\implies m_{1.2.1} \end{aligned}$$

⁶I verkligheten bör det genereras en URI för ändamålet. En manifestation av vårt verk har t ex URIn <http://libris.kb.se/resource/bib/451102> som identifierar den.

Låt oss nu gå vidare för att finna andra uttryck och manifestationer och slutligen konstruera en benämning på verket. Vi studerar s. 33 i FRBR och finner där en mängd attribut för uttryck. Givetvis skall vi också ta med oss definitionen av uttryck från avsnitt 3.2.2 i FRBR.

Det är inte möjligt att på förhand veta vilka attribut som är särskiljande, men ett av de vanligaste attributen som skiljer olika uttryck åt när det gäller text, är språket. Låt oss därför skapa en benämning av uttrycket i fråga baserat på att det kan förekomma i översättning. Låt oss också nöja oss med att ange titel och upphov endast för uttrycket så länge vi finner anledning att tro att olika manifestationer inte har olika titlar.

$$\begin{aligned}
 v_1 \\
 \implies u_{1.1} & Charles Babbages 'Reflections on the decline of science \dots'. Engelska. \\
 \implies\implies m_{1.1.1} & B. Fellows, 1830 års utgåva. \\
 \implies\implies m_{1.1.2} \\
 \implies\implies m_{1.1.3} \\
 \implies u_{1.2} \\
 \implies\implies m_{1.2.1}
 \end{aligned}$$

Härefter förfar vi på motsvarande sätt för den högst abstrakta entiteten verk.

$$\begin{aligned}
 v_1 & Charles Babbages 'Reflections on the decline of science \\
 & \dots' \\
 \implies u_{1.1} & Engelska. \\
 \implies\implies m_{1.1.1} & B. Fellows, 1830 års utgåva. \\
 \implies\implies m_{1.1.2} \\
 \implies\implies m_{1.1.3} \\
 \implies u_{1.2} \\
 \implies\implies m_{1.2.1}
 \end{aligned}$$

Huruvida detta förfarande är analytiskt korrekt kan endast avgöras genom att finna andra manifestationer, så låt oss se om det är möjligt. Vi använder med fördel LIBRIS för ändamålet, men även andra källor kan konsulteras vid behov. Vi finner där en faksimilutgåva från 1969 och att det finns en digital utgåva i Projekt Gutenberg.

$$\begin{aligned}
 v_1 & Charles Babbages 'Reflections on the decline of science \\
 & \dots' \\
 \implies u_{1.1} & Engelska. \\
 \implies\implies m_{1.1.1} & B. Fellows, 1830 års utgåva. \\
 \implies\implies m_{1.1.2} & Farnborough, 1969 års faksimilutgåva. \\
 \implies\implies m_{1.1.3} & Project Gutenbergs utgåva
 \end{aligned}$$

Vi nöjer oss med detta och noterar att vi inte kan finna något utgivningsår för Gutenbergs utgåva (och inte heller vilket utgåva som utgör förlaga för den digitala utgåvan) och att vi inte heller kan finna översättningar av verket. En mer långtgående undersökning skulle kanske visa på något annat. Vi bör också notera att LIBRIS har en referens till en del i ett s k flerbandsverk som återger samma text. Frågan om huruvida denna skall betraktas som bara en annan manifestation av samma uttryck eller ett annat uttryck, eftersom den är utvidgad med en korrespondens, låter vi vara obesvarad, eftersom det är upp till katalogiseringsregler att besvara.⁷ (FRAD) Nästa steg i det bibliografiska arbetet som vi skall exemplifiera är att etablera relationer mellan de entiteter ur grupp 1 som vi identifierat och andra entiteter ur grupp 2 (Vi ignorerar entiterna ur grupp 3, eftersom de utgör fokus för klassifikation och ämnesordstilldelning).

De entiteter vi kan finna utgörs av personer och institutioner som fungerar som författare (Babbage), utgivare (B. Fellows, Farnborough...) eller distributörer (Project Gutenberg). Vilka av dessa relationer som explicit skall identifieras är återigen något som får avgöras av särskilda katalogiseringsregler. Historiskt har detta begränsats av kortkatalogen, där ett kort skulle göras för varje person och institution som aktualisrades av en manifestation, s k biuppslag. Det var då rimligt att starkt begränsa vad som skulle göras. Nämndes fler än tre författare i en manifestation skulle endast den först nämnda generera ett nytt kort i katalogen. Översättare av facklitteratur ignoreras vanligen, men togs med i beskrivningen av manifestationen. Förlag och utgivare genererade sällan något kort.

Med introduktionen av MARC21 i övergången till 2000-talet förändrades detta och de begränsningar som härrörde från kortkatalogens tid kom att gradvis mer och mer förbigås. S k biuppslag började göras för många fler entiteter än tidigare. Förlag och utgivare gavs dock fortfarande inte biuppslag, såvida de inte bidragit väsentligt till manifestationens innehåll. Med introduktionen av RDA ges betydligt större friheter i den här frågan och antalet sökelement för personer som aktualiseras av en manifestation kommer att huvudsakligen bli en fråga om ekonomi — från att ha varit en fråga om ekonomi i lagringsutrymme är det nu mer en fråga om ekonomi i form av personalresurser. Katalogisering är en kostsam verksamhet.

För våra ändamål skall vi vara lite sparsamma här och nöja oss med att endast betrakta författaren som nödvändig att relatera till verket. Tidigare har vi lite godtyckligt konstruerat benämningar på de olika entiteterna utan

⁷Notera särskilt hur FRAD ständigt återkommer till att särskilda regler måste upprättas och ge riktlinjer för den här typen av frågeställningar.

att beakta vad som är mest lämpligt. Det bör inte göras för entiteter i grupp 2 (och egentligen inte för andra entiteter heller). Dessa bör alltid kontrolleras gentemot auktoritetskällor. LIBRIS auktoritetsdatabas är en sådan källa, *Virtual International Authority File (VIAF)* en annan. Studera här särskilt avsnitt 3.4 i FRAD för hur dessa definieras. Notera också hur FRAD (s. 25f) utvidgar antalet möjliga attribut för t ex en person, jämfört med FRBR.

Auktoritetsdata behöver alltså verifieras. Vi kommer också att finna att i många fall behöver något attribut ingå i benämningen av en person för att vi skall kunna skilja personer med samma namn från varandra. I LIBRIS finner vi faktiskt flera benämningar av vår person, men vi tar den mest troliga, efter att också ha kontrollerat med VIAF.

p₁ Babbage, Charles, 1791-1871

Därmed kan vi relatera personen till det tidigare beskrivna verket:

$$p_1 \iff v_1$$

Observera alltså att vi relaterar personen till verket, och inte till uttrycket eller manifestationen. Hade det handlat om en översättare så skulle det givetvis i stället ha varit en relation till ett uttryck. Den noggranne drar sig nu till minnes att vi tidigare talat om att relationer mellan entiteter alltid är av en viss typ. Hur precisa relationerna skall vara är en öppen fråga. Vi kan nöja oss med att tala i termer av ”har skapat” eller vara mer precisa och ange ”har skrivit”, men som tidigare antyts är relationen då inte längre dubbelriktad, när den ena entiteten ges subjektsposition i en RDF-graf (fig. 3.5). Vidare kan sägas att en precisering av relationen genom en form av verbet ”skriva” i själva verket antyder en relation mellan personen och ett uttryck, eftersom en inläst version skulle betraktas som ett annat uttryck av samma verk.

Innan du själv skall ta itu med motsvarande analys och efterforskningar skall vi ta ytterligare ett exempel och ge några kommentarer till detta. I det här fallet utgår vi från en digitaliserad utgåva av Immanuel Kants *Om känslan av det sköna och höga* som är ett resultat av det internationella initiativet *eBooks on Demand*.⁸

Det som kan identifieras som en titelsida återfinnes i figur 3.6 på s. 36

⁸Igenom detta projekt kan låntagare själva, mot en viss kostnad, beställa digitaliseringar av beständet på ett antal universitetsbibliotek. Umeå var först i Sverige. Efter en interrimperiod är de digitaliserade utgåvorna sedan möjliga att ladda ner för vem son helst.

Figur 3.5: Relation mellan Babbage och “Reflections...”

Manifestationstitel: Om känslan av det sköna och höga.

Upphovsuppgift: Immanuel Kant

Utgivningsort: Stockholm

Förläggare/distributör: Kumblinska tryckeriet

Utgivningstid/distributionstid: 1796

v_1 Kants Beobachten über das Gefühl des Schönen und Erhabenen

$\implies u_{1.1}$ Om känslan av det sköna och höga. Svenska.

$\implies\implies m_{1.1.1}$ Kumblinska tryckeriet 1796.

$\implies\implies m_{1.1.2}$ Digitaliserad utgåva av Umeå Universitet.

2010

$\implies u_{1.2}$ Tyska.

$\implies\implies m_{1.2.1}$ 1764

p_1 Kant, Immanuel, 1724-1804

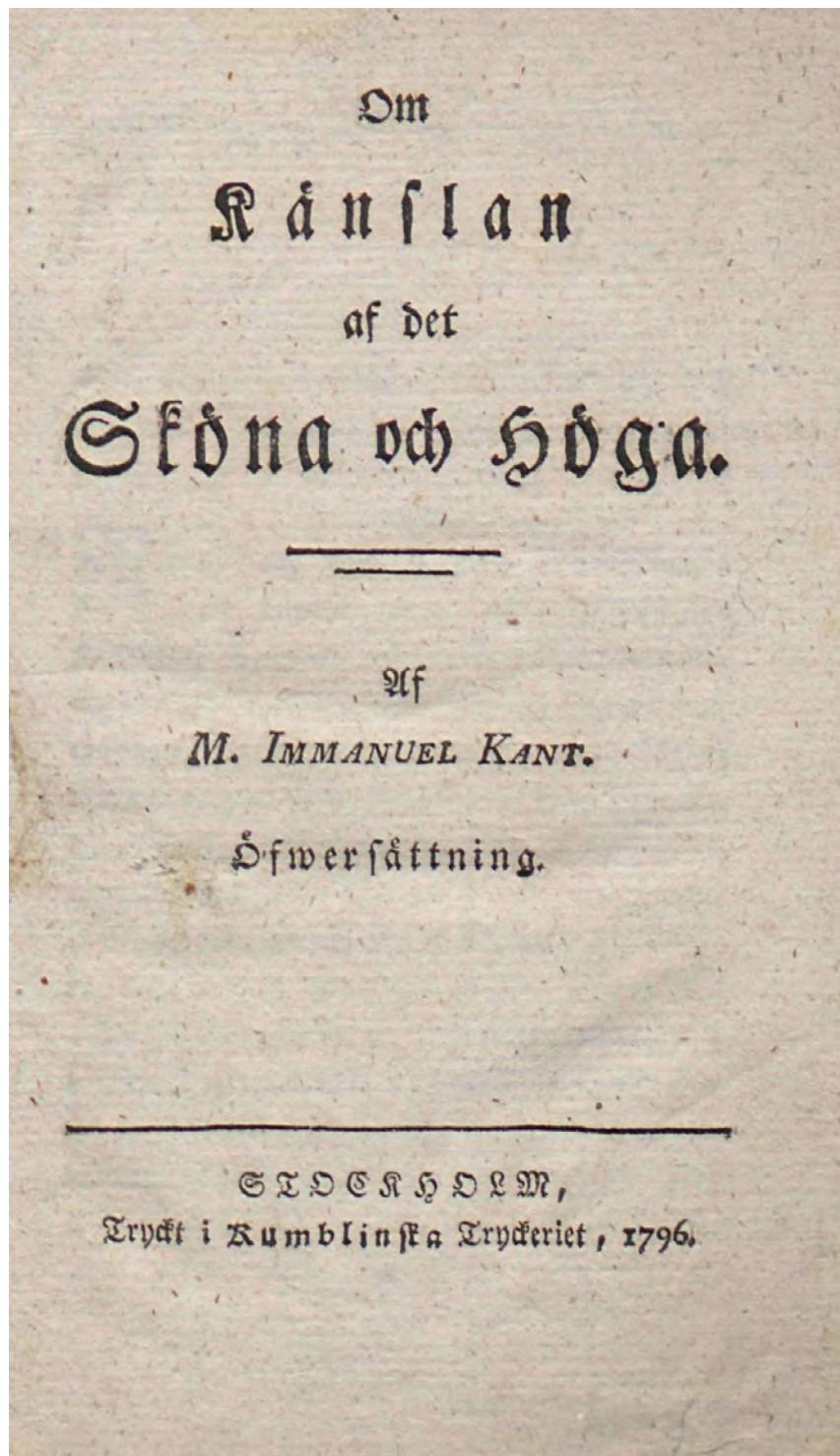
$p_1 \iff v_1$ eller

p_1 skrev v_1

Följande anmärkningar kan göras

- Titelsidan anger att det är frågan om en översättning, men någon översättare är inte möjlig att fastställa med mindre än en långtgående historisk undersökning.
- Någon förläggare är inte heller möjlig att fastställa, så vi får använda tryckeriets namn i stället
- Frakturskriften bjuder ibland på svårigheter när det gäller att transkribera uppgifter.

I de tentativa analyser vi gjort i de här två exemplen har vi medvetet ignorat regler för val och utformning av de uppgifter vi hämtat och endast bekymrat

Figur 3.6: Titelsida — Immanuel Kant

oss om att de skall vara särskiljande för de verk, uttryck och manifestationer vi har hittat. Vi har alltså inte bekymrat oss om katalogiseringsregler över huvud taget.

I det fortsatta skall vi dock gradvis anknyta till de regler som har styrt katalogiseringspraktiken, och som fortfarande gör det, även om de befinner sig i oavbruten förändring. Vi skall bl a se hur dessa regler kräver att vi hanterar de uppgifter vi hittar i ett exemplar för att beskriva en manifestation.

Del II

Regler för resursbeskrivning (katalogisering)

Kapitel 4

Anvisningar

*Mikael Gunnarsson 2014 (baserad på tidigare lösa
anvisningar)*

All resursbeskrivning nödvändiggör i praktiken två saker: 1) **regler**, som tjänar till att föreskriva bl a varifrån data skall hämtas till en beskrivning och i vilken utsträckning dessa data skall anpassas till formen; 2) en **notation**, eller som i samband med datorbaserad resursbeskrivning, en **serialisering**. Jämför med hur Glushko et al. (2013) i kapitel 1 framställer ”the three tiers of organizing systems” och det fördelaktiga i att hålla isär de olika nivåerna. Det skall dock understrykas att regler och notation/serialisering är sinsemellan beroende av varandra. En viss serialisering, eller notation, uppställer begränsningar för vilka regler som är adekvata och inte.

De regler som sedan 1990 varit förhärskande i Sverige är de som dokumenterats i den s k KRS och kompletterats med tillämpningsföreskrifter i olika former. För LIBRIS del har det varit, och är fortfarande, *Katalogisatörens verktygslåda* som givit anvisningar för tillämpning. För BTJs del är bilden något annorlunda. BTJ, som har betjänat stora delar av folkbibliotekssektorn med resursbeskrivningar under en lång tid, har en något annorlunda tillämpning även om den i stora drag är överensstämmande med LIBRISs. Från och med någon gång under 2015 kommer det dock för LIBRISs del att ske en övergång till RDA (*Resource Description and Access*), vilket alltså innebär att all resursbeskrivning (katalogisering) skall ske efter något annorlunda regler. Där är signifika skillnader mellan KRS (eller AACR2) och RDA, men där är också mycket som är bevarat från tidigare. Många av de anvisningar som idag ges i Katalogisatörens verktygslåda kommer att vara giltiga även efter övergången till RDA, men i detaljer kommer mycket att förändras. För övrigt sker redan

idag frekventa förändringar av tillämpningsanvisningarna i verktygslådan.

Vad gäller notationen så har det varit den s k ISBD-notationen som styrt utformningen av katalogkort och till en början också hur metadata presenterats i den datorbaserade katalogen.¹ Denna särskilda, ganska esoteriska, notation är dock främst knuten till resursbeskrivning med papper som databärare (dvs för katalogkort) och tenderar att i allt större utsträckning försvinna som presentationsnotation.

Till notationen kan också räknas de MARC21-koder som katalogisatören hittills haft att göra bruk av vid registreringen av en beskrivning, även om dessa är knutna till en viss databasstruktur och serialiseringen av en beskrivning. För att kunna utföra en resursbeskrivning har det varit nödvändigt att känna till dessa koder. Från och med lanseringen av LIBRIS XL (2014 eller början av 2015) kommer detta inte att vara helt nödvändigt. Ytterligare ett skäl till detta är att den faktiska lagringsformen för resursbeskrivningar inte längre kommer att vara MARC21, utan JSON LD (se t ex <http://json-ld.org/>).

MARC21 kommer dock fortsatt, ur internationellt perspektiv, att vara dominerande.² Kännedomen om MARC21s koder (för fält, delfält och indikatorer) är därför ändå värdefull.

4.1 Regler för resursbeskrivning

De regler du så långt möjligt är skall söka lära dig här är de regler som dokumenteras i *RDA Toolkit*, dvs de regler som sannolikt kommer att gälla i Sverige för LIBRIS-bibliotekens del när din utbildning är avslutad. Som tidigare nämnts finns där skillnader i RDA gentemot vad som är gällande idag. De främsta skillnaderna i RDA jämfört med verktygslådans anvisningar handlar om att man gör mindre förändringar i beskrivningen jämfört med hur uppgifter anges i manifestationen och att förkortningar inte tillämpas. En viktig nyhet är också att man skiljer mellan olika innehålls-, media- och bärartyper, och förväntas beskriva resurserna med avseende på bestämda typer.

Tillgången till RDA Toolkit är dock tyvärr inte säkerställd för vår del, vilket gör att du får ta de anvisningar som ges här som normerande och i övrigt förlita dig på Katalogisatörens verktygslåda som hjälpmittel. Det skall vara tillräckligt för att uppnå de kunskapsmål vi kan uppställa inom ramen för

¹Notationens principer finns redovisade i appendix och kan vara bra att känna till för att tyda äldre katalogposter.

²Det kan t ex nämnas att Norge bara helt nyligen övergått från en tidigare lokal variant av MARC till MARC21.

en kurs av denna omfattning. På central nivå i Sverige diskuteras annars för närvarande möjligheterna till ett avtal om en nationell licens för RDA, men detta lär inte bli verklighet förrän tidigast 2015.

Uppdatering I maj 2016 kom KB ut med planen att gå över till att katalogisera enligt RDA kring årsskiftet till 2017 när en ny Katalogisatörernas verktygslåda med anvisningar för RDA har ersatt den nuvarande. I juni 2016 presenterade KG praxix för RDA i Libris (Librispraxis) nationellt på win webbplats (<http://www.kb.se/bibliotek/Metadata/RDA/Praxis-for-RDA-i-Libris-och-SMDB/>), som du kan använda istället för RDA Toolkit och Verktygslådan så länge.

4.2 Notation

Vi kan alltså tala om MARC21 som en serialiseringform och en notationsform - om serialisering har med konkretisering av en abstrakt struktur för lagring att göra, och om notation har att göra med hur vi omger metadata med olika typer av interpunktion och blankutrymme. MARC21 skall vi dock endast använda i ett avseende här, nämligen som en *metadatavokabulär*. En metadatavokabulär (eller ett metadataschema) kan definieras bäst med hjälp av RDF-modellens subjekt, predikat och objekt. Ett enskilt faktum kring en beskrivning, som att X är författare till verket Y, kan representeras som *Y är skapad av X*, dvs **Subjekt → Predikat → Objekt**, där predikatet utgörs av ett element ur någon metadatavokabulär, t ex 100a ur MARC21.

Y 100a X

Med element ur en metadatavokabulär uttrycks alltså olika egenskaper för en entitet (ett subjekt) eller relationer mellan två entiteter (subjekt och objekt).³

Ovan givna påstående kan på motsvarande vis anges på följande vis med element ur Dublin Core.

Y creator X

Det finns en liten skillnad i semantiken mellan 100a och **creator**, som dock i vissa fall kan ignoreras.▲

▲³Du som studerat SKOS skall veta att SKOS som metadatavokabulär definierar ett antal element för entiteter ur grupp 3, t ex *broader* och *narrower* som beskriver relationen mellan två koncept.

4.3 Ett exempel

Låt oss som utgångspunkt börja med att betrakta återgivningen av en boks titelsida och dess titelsidas baksida i figur 4.1, och identifiera de *entiteter* som den aktualiseras. Härvidlag ignoreras vi entiteterna i grupp 3, dvs de som identifieras i en klassifikation eller ämnesordstilldelning. Vi ignoreras också entiteterna *verk* och *exemplar*. Exemplaret ignoreras eftersom det endast är aktuellt i de fall vi har att göra med en faktisk samling och eventuellt har behov av att skilja mellan olika *instanser* av en manifestation, t ex för cirkulation (utlån och återlämning). Verket ignoreras för att inte göra uppgiften för komplex, emedan sådant som vad ett verks titel är i allmänhet bestäms av centrala instanser och inte alltid otvetydigt kan härledas från enskilda manifestationer. För att kunna referera till såväl verk som uttryck måste vi egentligen ha tillgång till antingen ett auktoriserat *namn* eller en auktoriserad *identifikator* för verket eller uttrycket.

4.4 Identifiera entiteter

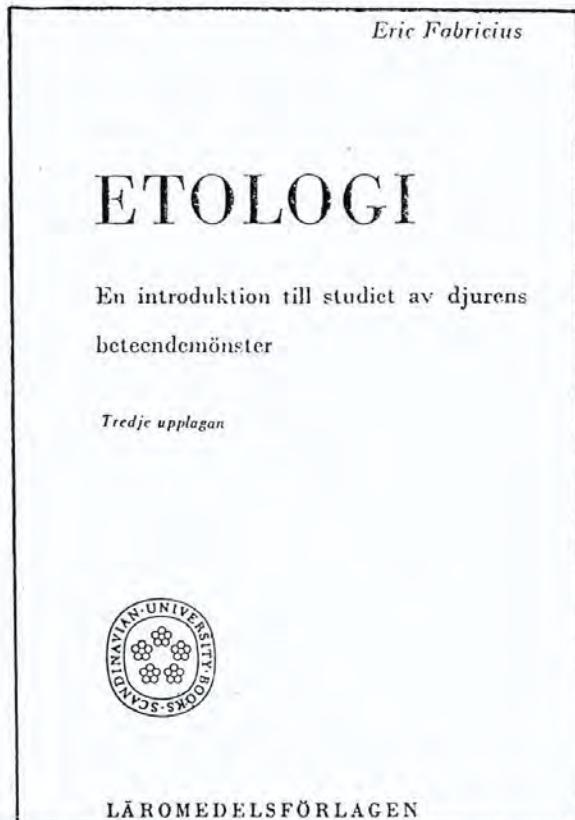
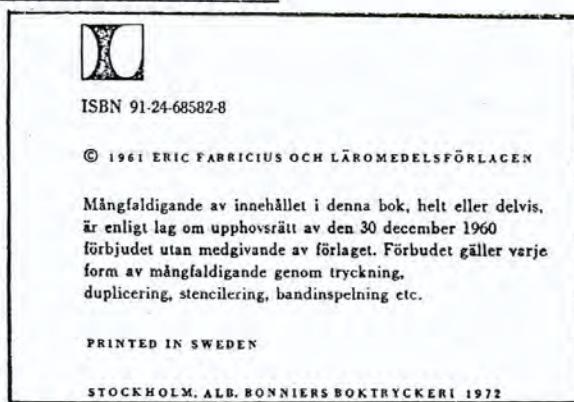
Manifestationen är abstraktionen av den mängd exemplar som är identiska med vad vi kan se i det exemplar som är avbildat. För att vänta med att ange dess attribut så ger vi den endast en här i sammanhanget unik beteckning, $m_{1.1.1}$, på basis av att vi antar att den är den första manifestationen av ett uttryck som i sin tur är det första uttrycket för ett verk. Vi ger vidare *uttrycket* beteckningen $u_{1.1}$.⁴

Vi kan identifiera två eller tre möjliga entiteter ur grupp 2 – författaren, förlaget och tryckeriet. Emellertid är praxis i katalogiseringssammanhang att förlag och tryckeri inte ges en sådan betydelse att de räknas som entiteter, mer än i undantagsfall. Således kan endast en entitet ur grupp 2 identifieras, som vi betecknar med p_1 .

Vad som kanske inte är helt tydligt utifrån förlagan är att den aktualisar ytterligare en entitet ur grupp 1, nämligen en monografiserie med namnet “Scandinavian University Books”. Vi betecknar denna med $m_{2.1.1}$. Vi beaktar alltså bara manifestationen för denna serie, som kan vara avslutad eller oavslutad och som vår manifestation är *en del av*.⁵ Serien består alltså av en sekvens ▾

⁴I praktiken borde vi förstås söka finna en auktoriserad beteckning, t ex i VIAF, men vi förenklar genom att själva tilldela en unik beteckning.

⁵I strikt mening, utifrån FRBR, är detta egentligen en relation som etableras på verknivå, men av praktiska hänsyn för vi här ned den på manifestationsnivå. Se FRBR, s. 28 för rela-

Ovning 1**Titelsida:****Titelbladets baksida:**

Figur 4.1: Etologi. Boken har 188 sidor och är illustrerad, samt inkluderar en litteraturförteckning på s. 168 — 176. Vi tar produktionstid 1972 som utgivningstid i enighet med Librispraxis.

manifestationer och utgör på exemplarnivå inte ett distinkt objekt!

4.5 Identifiera relationer

Vi laborerar alltså endast med tre entiteter och skall nu se hur vi kan relatera dessa till varandra. Vi gör inte detta strikt utifrån FRBR eller RDA, eftersom det ännu inte finns någon stabil etablerad praxis för hur detta skall göras i MARC21 — MARC21 är i grund och botten inte anpassat för FRBR eller RDA, men kommer att leva kvar i praxis ett tag till. Att p_1 har en relation till verket vore annars det naturliga valet (Se FRBR. s. 49). I det *bibliografiska MARC21-formatet* (som är det vi befattar oss med i den här kursen) i LIBRIS etableras dock alltid relationer på manifestationsplanet, och därmed kan vi säga

p_1 är författare till $m_{1.1.1}$

samt

$m_{1.1.1}$ är en del av $m_{2.1.1}$

vilket är de relationer vi kan identifiera utifrån katalogiseringsreglerna. ▲

Vi övergår nu till att uteslutande intressera oss för manifestationen $m_{1.1.1}$ och gör en beskrivning av den utifrån förlagan (eftersom vi inte har tillgång till ett exemplar). Det är huvudsakligen beskrivningar av manifestationer som förknippas med uttrycket *katalogisering*, även om verksamheten kommit att utvidgas med s k auktoritetsarbete, dvs att beskriva entiteter som personer och verk.

4.6 Identifiera och formulera attribut

Med anledning av att vi endast befattar oss med manifestationsnivån här kommer också den nivån att präglia vilka attribut vi fastställer. För att göra det meningsfullt kommer vi dock att i någon mån också fastställa attribut för några andra entiteter (nämligent för personer).

För vår manifestation finns ett antal attribut som skall utläsas av förlagan ▲

(*tionstypen.*) På manifestationsnivå etableras vanligen relationen, och är samtidigt särskiljande, för flerbandsverk. Frazers "The Golden Bough" gavs t ex ut i svensk översättning 1925 i två volymer, men 1994 i en volym, och det är därmed det faktum att den förstnämnda består av två delar som är särskiljande. (I strikt mening kan i o f sig ifrågasättas om inte detta skall ses som två skilda verk, givet att förorden är olika, men det är en bibliografisk petitess vi inte fördjupar oss i här.)

på s. 46. Här listas de upp med RDA avsnitt som förklarar närmare. Termerna är hämtade från olika material av KB, men en del finns det variationer. De är följande (notera att vissa uppgifter normalt inte behöver angas, som t ex tryckeri.) och visas tillsammans med relevanta RDA-kapitel:

Identifikator (ISBN) 2.15

Utgivningsuppgifter 2.8

Utgivarnamn 2.8, 2.8.1.4, 2.8.4(Librispraxis), 2.8.4.2(Librispraxis), 2.8.4.7

- Utgivningsort 2.8, 2.8.1.4, 2.8.2(Librispraxis), 2.8.2.3, 2.8.2.6
- Utgivningstid 2.8, 2.8.6, 2.8.6.6(Librispraxis)

Titel 2.3, 2.3.1.4, 2.3.1.6

- Huvudtitel 2.3.2, 2.3.2.2, 2.3.2.5, 2.3.2.7
- Övrig titelinformation(undertitel, parallelltitel t.ex.) 2.3.4(Librispraxis)

Upphovsuppgift 2.4, 2.4.1.4, 2.4.1.5(Librispraxis)

Upplagebeteckning 2.5, 2.5.1.4, 2.5.2, 2.5.2.1(Librispraxis), 2.5.2.3, 2.5.2.6, 2.5.4

Medietyp 3.1, 3.2(Librispraxis), 3.2.1.3

Bärartyp 3.1, 3.3(Librispraxis), 3.3.1.3

Bäraromfång (antal sidor t.ex.) 3.4, 3.4.1.3, 3.4.5, 3.4.5.2, 3.4.5.3.1(Librispraxis)

Serieuppgift 2.12

- Huvudtitel till serie 2.12.2
- Numrering inom serie 2.12.9
- Series ISSN 2.12.8(Librispraxis)

Övriga fysiska detaljer(illustrativt innehåll) 7.15

Allmänna anmärkningar 6.12

Anmärkning: Bibliografi etc. 7.16.13

För att underlätta identifiering av attribut visas här motsvarande MARC-koder. Du kan få läsa om dessa (och flera) kan du läsa ut av Katalogisatörens verktygslåda:

Identifikator (ISBN): 020a
Utgivarnamn: 260b
Utgivningsort: 260a
Utgivningstid: 260c
Huvudtitel: 245a
Övrig titelinformation: 245b
Upphovsuppgift: 245c
Upplagebeteckning: 250a
Medietyp 337b
Bärartyp 338b
Bäraromfang: 300a
Huvudtitel till serie: 490a
Numrering inom serie: 490v
Series ISSN: 490x
Övriga fysiska detaljer: 300b
Allmänna anmärkningar: 500
Anmärkning: bibliografi och etc. 504a

För att kunna applicera mer giltig Turtle-format, använder vi dock en annan metadatavokabulär som predikat. MARC21 kan sägas vara en metadatavokabulär och dessa koder är då element ur den vokabulären, som kan fungera som predikat i Turtle. Samtidigt är RDA inte förutsatt något bestämt format, men uppkomsten av RDA är starkt förknippad med MARC21. Därför använder vi här följande svenska etiketter till attribut som predikat. De är snarlika, eller ofta precis samma med sin naturspråkliga motsvarighet, men dessa etiketter är mer maskinläsbara. Notera dock att dessa är vår fiktiva vokabulär, inte standardiserad.

Identifikator (ISBN) IdenfikatorIsbn

Utgivningsuppgifter Utgivningsuppgifter

Utgivarnamn Utgivarnamn

Utgivningsort Utgivningsort

Utgivningstid Utgivningstid

Huvudtitel Huvudtitel

Övrig titelinformation OvrigTitelinformation

Upphovsuppgift Upphovsuppgift

Upplagebeteckning Upplagebeteckning

Medietyp Medietyp

Bärartyp Barartyp

Bäraromfang Bararomfang

Serieuppgift Serieuppgift

Huvudtitel till serie HuvudtitelTillSerie

Numrering inom serie NumereringInomSerie

Series ISSN SeriesIssn

Övriga fysiska detaljer OvrigaFysiskaDetaljer

Allmänna anmärkningar AllmannaAnmarkningar

Anmärkning: Bibliografi etc. AnmarkningBibliografiEtc

För att notera attributen väljer vi en lite förenklad form som harmonierar med en notationsstandard (eller serialiseringsform) för RDF som kallas TURTLE. Den innebär följande. Para ihop entiteterna med sina attribut enligt nedan (här exemplifieras endast med utgivningsuppgifterna).

m_{11.1.1}

Utgivningsort Stockholm ;

Utgivarnamn Läromedelsförlagen ;
Utgivningstid [1972] .

Det här skall läsas som ett subjekt med tre skilda predikat (**Utgivningsort**, **Utgivarnamn** och **Utgivningstid**) och objekt (Stockholm, Läromedelsförlagen, 1972). **m_{11.1.1}** har **Utgivningsort** Stockholm, **harUtgivarnamn** Läromedelsförlagen och **harUtgivningstid** 1972. Annorlunda uttryckt: **m_{11.1.1}** är här subjekt i tre stycken "utsagor" (eller påståenden) med olika predikat och objekt. Notera att semikolon, punkter och hängande indrag används för tydlighets skull, använd dem du också, men hängande indrag är inte obligatoriskt. Använder du MS WORD eller OPEN OFFICE kan du aktivera hängande indrag och använda mjuka radbrytningar för de stycken där du listar attribut. Följande är annars helt ekvivalent:

m_{11.1.1} **Utgivningsort** Stockholm .
m_{11.1.1} **Utgivarnamn** Läromedelsförlagen .
m_{11.1.1} **Utgivningstid** [1972] .

Din uppgift är att finna de fält och delfält som svarar mot de attribut och relationer som aktualiseras av förlagan, samt hur man skall hantera vissa uppgifter. En fullständig beskrivning med avseende på attribut är följande. Du kan också notera tillägget av **Huvudtitel till serie** för serieuppgiften

m_{101.1.1}
IdentifikatorIsbn 9124685828 ;
Huvudtitel Etologi ;
OvrigTitelinformation en introduktion till studiet av djurens beteende-mönster ;
Upphov Eric Fabricius ;
Upplaga Tredje upplagan ;
Utgivningsort Stockholm ;
Utgivarnamn Läromedelsförlagen ;
Utgivningstid [1972] ;
Mediatyp omedierad ;
Barartyp volym ;
Bararomfang 188 sidor ;
OvrigaFysiskaDetaljer illustrationer ;
HuvudtitelTillSerie Scandinavian university books ;
AnmarkningBibliografiEtc. Litteraturförteckning: sidorna 168 – 176 .

Tillägget av attributet **Anmärkning: Bibliografi etc.** (504) kan förklaras av följande RDA-regel.

Recording Supplementary Content (RDA 7.16.1.3)

If the resource contains supplementary content, record the nature of that content (i.e., its type, extent, location within the resource, etc.), if it is considered important for identification or selection.

Exemplet här i kompendiet aktualiseras tillsammans alla de attribut (fält och delfält) som vi kommer att arbeta med i den här kursen. Du kan alltså använda dem som typfall för att ta reda på korrekta fält- och delfältskoder som skall användas som predikat, men bör ändå genomgående verifiera dessa med verktygslådan och/eller RDA Toolkit (om du har tillgång till den sistnämnda). Verktygslådan kan ha viktiga undantag och särskilda anvisningar. I RDA TOOLKIT finns också angivet vilka fält och delfält som är aktuella.

Ovan redovisade attribut med sina värden skall nu kompletteras med relationer, men låt oss nu först i fortsättningen av det här avsnittet (4.6) i korthet se på några tillämpningsanvisningar för de regler som styr exemplet genom ett antal korta översättningar ur Library of Congress' s k "workflow".

I RDA Toolkit finns omfattande regler för olika attribut, men många av dem aktualiseras inte, bl a för att de bara är tillämpliga på särskilda typer av manifestationer (som t ex vad vi kallar tidskrifter, eller musikinspelningar). Där finns emellertid lite genvägar att gå. En utgångspunkt är de s k "workflows" (arbetsflöden) som utformats för särskilda ändamål och som i korta ordalag listar vad som gäller, med gott om hänvisningar till avsnitt i själva "regelsamlingen". Sådana workflows är att bekrapta som tillämpningsanvisningar, men fungerar att arbeta efter utan att varje gång behöva läsa igenom reglerna.

I resten av det här avsnittet återges alltså grova översättningar av avsnitt i Library of Congress workflow för en "simple book" (den typ av objekt som vår kurs beaktar). I original ges de i en annan ordning och tillämpas i en specifik katalogiseringsmiljö som är en annan än vår. Den terminologi som tillämpas är tyvärr inte heller helt konsistent med RDAs. I brist på tillgång till RDA Toolkit får vi dock nöja oss med detta.

4.6.1 Källa för beskrivningen, titel och upphov

Varifrån man skall hämta sina metadata när den t ex står att finna på olika platser med olika lydelse är inte helt trivialt. Mest rigorös är man i fråga om titel- och upphovsuppgifter. Följande gäller för titel och upphov för resurs som består av en eller flera sidor, blad ark (eller bilder av en eller flera sidor, blad, ark)

Använd titelsidan, titelbladet, titelarket, titelkortet (eller en bild av den/det) som föredragens källa. (RDA 2.2.2.2).

Som regel återger man vanligen texten exakt så som det står i källan, men vissa korrigeringar kan eller skall göras.

Återge titeln som den förekommer i källan., rätta inte felaktigheter. Ange den korrekta titeln i en anmärkning (RDA 1.3, RDA 2.3.1.4).

Återge inte inledande ord som inte är en del av titeln (t ex 'Disney presenterar ...') (RDA 2.3.1.6).

Om det finns flera titlar i olika form, men på samma språk och med samma alfabet, använd typografi, layout och liknande för att välja huvudtitel, eller den mest fullständiga titeln (RDA 2.3.2.5).

Om man valt att göra en sammanfattande beskrivning och resursen saknar samlingstitel, ange delarnas huvudtitlar såsom de förekommer i källan för hela resursen (RDA 2.3.2.9)

En paralleltitel är en titel på ett annat språk eller i en annan skriftart än huvudtiteln. Det behöver inte vara en översättning av huvudtiteln utan det räcker med att den presenteras som en motsvarighet till huvudtiteln enligt RDA. Enligt Librispraxis är första paralleltitlel i den föredragna källan är obligatorisk. (RDA 2.3.3, 2.3.3.1)

Övrig titeltinformation, som t ex undertitel, är obligatoriskt element enligt Librispraxis. Till skillnad från paralleltitlar, som kan hämtas var som helst i resursen, måste övrig titelinformation hämnas från samma källa som huvudtiteln och återges som den anges i källan. (RDA 2.3.4.2, RDA 2.3.4.3, RDA Appendix D.1.2.2).

Om det finns flera distinkta titelelement skriv av dem alla. (RDA 2.3.4.3).

Lika rigorös skall man vara med upphovsuppgifter.

Transcribe ...the first statement of responsibility on the title page that relates to the creators of the text's intellectual or artistic content (such as authors). If there is none on the title page, take one from another source in the book. If there is no statement of responsibility relating to creators, transcribe the first statement of responsibility relating to contributors to the content (such as a translator or someone who wrote the introduction). In other cases or when in doubt, transcribe the statement of responsibility relating to the title proper that appears first. (RDA 1.3, RDA 2.4.2, RDA 2.4.1.4, RDA Appendix D.1.2.2).

2.4.1.1 (2.4.1.4)Återge upphovsuppgiften exakt som den förekommer i källan (1.7). Förkorta inte ord som inte är förkortade. Generellt ska heller inte ord utelämnas. Librispraxis Generellt, förkorta inte upphovsuppgifter, Vid omfångsrika upphovsuppgifter kan man använda den valfria uteslutningen, men endast om det inte medför att värdefull information förloras. Lägginte till ord som "av" eller "och" om dessa inte finns i källan. (2.4)Om det finns flera upphovsuppgifter som hänför sig till huvudtiteln, är endast den första kärnelement. Librispraxis Endast den första är obligatorisk men katalogisatören uppmanas att ta med andra upphovsuppgifter som är av betydelse.

Om mer än en person, familj eller organisation är namngiven, ange alla (i den form som de förekommer i källan), inklusive fraser som indikerar vilken funktion de har. (RDA 2.4.1.5) Inkludera även upphovsuppgifter som finns på annan plats i boken än på titelsidan.

4.6.2 Upplagebeteckning

Om det i boken finns uppgift om upplaga (ej tryckning) ange denna så som den är angiven i källan. (RDA 2.5, RDA Appendix D.1.2.3).

Om titeln eller övrig titelinformation nämner upplagebeteckning skall den anges som en del av titeln och inte som enskild upplagebeteckning. (RDA 2.5.2.6).

Om det kan anses viktigt så kan även en upphovsuppgift relaterad till en viss utgåva ges (RDA 2.5.4).

4.6.3 Utgivningsuppgifter

Allmänna riktlinjer:

Kärnelement (för publicerade resurser). Utgivningsort, utgivarnamn och utgivningstid är kärnelement(RDA 2.8).

Återge utgivningsort och utgivarnamn exakt som de förekommer i källan, se RDA 1.7 (RDA 2.8.1.4).

Ange utgivningsår som det förekommer i källan. Tillämpa de generella reglerna i RDA 1.7 och 1.8(RDA 2.8.1.4).

Även om utgivningsdata saknas så försök ändå fastställa troliga data och låt dem följas av distributions- eller tillverkningsuppgifter (som annars inte anges). (RDA 2.9, RDA 2.10, LCPS 2.9.1.4).

Utgivningsort:

Om det finns flera angivna i resursen är endast den första ett kärnelement(RDA 2.8.2).

Om en resurs har flera utgivare återges den först nämnda utgivarens ort. Dessutom anges påföljande utgivares orter (om de avviker från den redan nämnda orten): när första och påföljande utgivare är förenade till en enda uppgift när en påföljande institution klart framhävs som huvudutgivare genom layout eller typografi, anges även orten för den särskild framhävda utgivaren när påföljande utgivare är svensk men inte den först nämnda. I de fall då utgivaren har ett svenska ISBN (978-91-?) men endast en utländsk ort står i publikationen anges även den svenska utgivningsorten inom klammer (söks fram via ISBN-centralens förlagsregister) (RDA 2.8.2 Librispraxis).

Lägg till namn på land, delstat, provins etc. om det behövs.
 Klamra. Använd svensk namnform om sådan finns, annars den officiella inhemska formen. (RDA2.8.2.3 Librispraxis).

Om uppgift om utgivningsort saknas i resursen, lägg till utgivningsorten eller den troliga utgivningsorten inom klammer enligt följande prioritetsordning: a) känd ort [Stockholm] b) trolig ort [Stockholm?] c) känt land, känd stat, provins etc. [Sverige] d) troligt land, känd stat, provins etc. [Sverige?] e) okänd ort [Utgivningssort okänd]

(RDA 2.8.2.6).

Utgivare:

Om en resurs har flera utgivare anges den först nämnda. Dessutom anges påföljande utgivare när: första och påföljande utgivare är förenade till en enda uppgift när en påföljande institution klart framhävs som huvudutgivare genom layout eller typografi påföljande utgivare är svensk men inte den först nämnda (RDA 2.8.4 Librispraxis).

Återge ord eller fras som anger en persons, familjs/släkts eller institutions funktion (om annan än enbart publicering) (RDA2.8.4.4).

Om ingen utgivare anges i resursen och uppgiften inte kan hämtas i någon annan källa anges [utgivare okänd] (RDA 2.8.4.7).

Utgivningstid:

Ta i första hand utgivningstid från samma källa som huvudtiteln (RDA 2.8.6.2).

Om utgivningstid inte angivits enligt den gregorianska eller julianska kalendern, tilläggs motsvarande tidsuppgifter enligt

den gregorianska eller juliansk kalendern inom klammer (RDA 2.8.6.3 Librispraxis)

Om utgivningstid inte kan identifieras, ange i första hand tillverkningstid som utgivningstid, i andra hand distributionstid, och i tredje hand copyrightår. Klamra. Ange även tillverkningstid/distributionstid/copyrightår i elementet för tillverkningstid/distributionstid/copyrightår. Om varken utgivningstid, tillverkningstid, distributionstid eller copyrightår kan identifieras, ange en ungefärlig utgivningstid enligt instruktionerna i RDA 1.9.2. Ange i sista hand [utgivningstid okänd] (RDA 2.8.6.6 Librispraxis).

4.6.4 Medietyper, bärartyp och bäraromfång

Begreppen manifestation är den fysiska gestaltningen av ett uttryck för ett verk. När ett verk förverkligas i ett uttryck, får uttrycket ett intellektuellt eller konstnärligt innehåll någon form som text, framförd musik, noterad musik, tal, stillbild, tvådimensionell rörlig bild osv. När ett uttryck gestaltas fysiskt i en manifestation, lagras innehållet av manifestationen i någon fysisk bärare. Entiteten manifestation representerar alla de fysiska objekt som har samma

egenskaper både vad avser intellektuellt innehåll och fysisk form, dvs. bärare. Därför hör beskrivning av bäraren till den av manifestationen. Samma uttryck

kan gestaltas fysiskt i manifestation i olika bärare, fast bäraren är inte själva manifestationen. På samma sätt hör beskrivning av innehållstyp till uttrycket. FRBR säger: Gränsen mellan en manifestation och en annan dras på grundval

både av intellektuellt innehåll och fysisk form. Då produktionsprocessen ändras med avseende på den fysiska formen betraktas den färdiga produkten som en ny manifestation. Föändringar i fysisk form inkluderar förändringar vad gäller utseende (till exempel användandet av ett annat typsnitt, typsnittsstorlek eller sidlayout), fysiskt medium (till exempel från papper till mikroform som fysisk bärare) samt förändringar vad gäller förpackning. Då produktionsprocessen inkluderar en utgivare, tillverkare, distributör etc. och förhållanden rörande utgivning, marknadsföring eller annat förändras (till exempel en ny utgivare eller ett nytt omslag) kan detta sägas resultera i en ny manifestation. Då

förändringen innebär bearbetning, tillägg, strykningar etc. som påverkar det intellektuella innehållet blir resultatet en ny manifestation som även gestaltar ett nytt uttryck för verket. (IFLA, 2006, s.22) KB definierar i sin RDA över-

sättning *Medietyp* (3.2): anger vilken typ av enhet som behövs för att se, spela eller visa innehållet i resursen. *Bärartyp* (3.3): anger fysiskt medium för lagring samt den enhet som behövs för att se, spela eller visa innehållet i resursen. Det

är lite förvirrande mellan bärare och medier, men en bärare är den fysisk form manifestationen tar en tar för lagring och ett medium som behövs för att kunna ta del av innehållet av bäraren.

Bärartyperna korrelerar till medietyperna och kan ses som underindelningar till dessa. Varje medietyp täcker flera bärartyper. Vokabulären för dessa medietyper

och bärartyper är fasta i RDA, se RDA 3.2.1.3 (mediotyp) och RDA 3.3.1.3 (bärartyp). Om man inte vet mediotyp eller bärartyp anges ?ospecifierad? och om termen man behöver inte finns i listorna anges ?annan?.

Att ange mediotyp är obligatoriskt enligt Librispraxis. Använd term från nedan (RDA3.2.1.3 Librispraxis).

audio
dator
projicerad
mikroform
mikroskopisk
stereografisk
omedierad
video
annan
ospecifierad

Ange bärartyp med hjälp av kod enligt ?Term and Code List for RDA Carrier Types?, se <http://www.kb.se/katalogisering/Formathandboken/innehallstyper/barar/>. (RDA3.3 Librispraxis)

Ljudbärare

ljudskiva
ljudcylinder (hit vax- och trådcylindrar m.m.)
ljudmagasin
filmljudspole (ljudspåret behöver inte vara avsett att beledsaga de visuella delarna av filmen)
ljudrulle (hit rullar för mekaniska pianon m.m.)
ljudkassett
ljudspole

Digitala bärare/datorbärare

datorbandmagasin
datorminnesmodul
datorkassett
datorskiva
datorskivmagasin
datorbandspole
datorkort
onlineresurs (avser digitala/elektroniska resurser med fjärråtkomst via Internet)

Mikroformsbärare

fönsterkort
mikrofilmssmagasin
mikrofilmssspole
mikrofiche
mikrofichekassett
mikrofilmsremsa
mikrofilmsrulle
mikrokort

Mikroskopiska bärare

mikroskoperingspreparat
bärare för projicerbara bilder
filmmagasin
filmkassett
filmrulle
filmspole
bildbandsmagasin
filmremsa
bildband
OH-bild
diabild

Stereografiska bärare

Stereografiskt kort
Stereografisk skiva

Omedierad bärare

blädderblock
kort
rulle
ark
volym
föremål

Videobärare

videomagasin
videoskiva
videokassett
videospole

Om ingen av termerna i listan är lämplig, ange ?annan?.

Om bärartypen/bärartyperna inte kan bestämmas lätt, ange
?ospecificerad?. (RDA 3.3.1.3).

Omfång är antalet och typen av enheter en resurs består av.

Elementet är ett kärnelement om resursen är komplett eller om det totala antalet fysiska enheter är känt. Ange endast underenheter om det är enkelt att få fram och anses viktigt för identifiering eller urval (RDA 3.4).

Ange resursens omfång genom att ange antalet och typen av enheter den består av. För typen kan en passande term från listan för bärartyper i RDA 3.3.1.3 användas (RDA 3.4.1.3).

För en resurs som består av en volym, ange omfång i antal sidor, blad eller spalter i enlighet med de numeriska eller alfabetiska sviterna i volymen. Tillämpa följande generella riktsatser: a) Om volymen är numrerad i termer av sidor, ange antal sidor. b) Om volymen är numrerad i termer av blad, ange antal blad. c) Om volymen består av sidor med mer än en spalt per sida och spalterna är numrerade, ange antal spalter. d) Om volymen består av sviter av blad och sidor eller sidor och numrerade spalter, eller blad och numrerade spalter, ange varje svit för sig. Om volymen är numrerad som blad men har text på båda sidor, se RDA 3.4.5.5 eller förklara i en anmärkning, se RDA 3.21.2.11 (RDA 3.4.5.2).

Om resursen består av både numrerade och onummerade sviter av sidor, blad eller spalter, bortse från de onummerade utom när:

a) den onummerade sviten utgör en väsentlig del av resursen, se även RDA 3.4.5.8, eller b) den onummerade sviten inkluderar sidor etc. som det refereras till i en anmärkning. Undantag: Äldre tryck. Ange onummerade sviter. När onummerade sviter anges, uppge antingen: a) det exakta antalet följt av ?onummerade sidor/blad? etc. b) ett uppskattat antal, föregångt av ?cirka? c) ?onummerad svit av sidor/blad? etc.

Med väsentlig del av resursen avses mer än 25% onummerade men sidantalet lätt kan fastställas tillämpa alternativ a). Om

sidantälet inte lätt kan fastställas, tillämpa alternativ b)
(RDA 3.4.5.3.1 Librispraxis).

4.6.5 Serieuppgifter

Om boken ingår i en serie, ange följande attribut om de är tillämpliga: (RDA 2.12.1.1, RDA Appendix D.1.2.7):

1. Huvudtitel till serien
2. Numrering inom serien
3. Huvudtitel på eventuella underserier
4. Numrering inom underserien
5. Serie(r)n(a)s ISSN

Härutöver kan det ibland vara av värde att komplettera med upphovsuppgifter relaterade till serien (RDA 2.12.6).

4.6.6 Identifikator

Ange ISBN-nr om det återfinns i boken, utan bindestreck och utan frasen ISBN. Flera ISBN-nr kan anges vid behov, med uppgift om vilken manifestation som avses inom parentes. T ex 'inbunden', 'pocket'.

Inkorrekt ISBN-nr redovisas också. (RDA 2.15.1.6).

Det inkorrektan ISBN-numret motsvaras av MARC21s 020z.

4.7 Attribut för relaterade entiteter

Vi skall också ange attributen för de entiteter vi skall relatera, men kom ihåg att detta normalt handlar om auktoritetsdata som skall verifieras och i många miljöer kan hämtas upp ograverat från systemet — vilket i praktiken innebär att man *länkar* till en auktoritetspost.

p101

ForedragetNamnForPerson Fabricius, Eric .

m102.1.1

Huvudtitel Scandinavian university books .

Det är dock noterbart att personer vanligen också har ytterligare ett viktigt attribut Tid förknippad med personen, här i kompendiet begränsas till Levnads-tidg(MARC fält 100d) som anger särskiljande attribut i form av levnadstid. Se övriga lösningsförslag framöver.

4.8 Relationer etableras

Mellan en manifestation och person, sett från manifestationens perspektiv

har som huvudupphov Huvudupphov (100)

har som medupphov Medupphov (700)

När en relation mellan en resurs och personer, familjer och institutioner är identifierat är det obligatoriskt att ange relationsbeteckning(18.5 Librispraxis), trots att den inte är ett kärnelement enligt RDA (18.5). Enligt Librispraxis ska relationsbeteckning anges även för ensam författare som huvudupphov, vilket skiljer sig från nuvarande praxis.

Relationsbeteckningar för att beskriva relationen mellan en resurs och en person, familj/släkt eller institution knuten till resursen finns i Appendix I

(RDA), men KB hänvisar tillare till listan Funktions- och relationskoder på <http://www.kb.se/katalogisering/Formathandboken/Funktionskoder/>.

Relationen mellan en manifestation $m_{11.1.1}$ och dess författare kan betecknas

$m_{101.1.1}$

Huvudupphov [(id)p₁₀₁ ; (roll)aut] .

Notera också klammrarna för medupphovrelationen här. **roll** kvalifierar relationen genom att uttrycka att det rör sig om en översättning, men det fungerar inte med

id av huvudupphov p_{101} ;

roll av huvudupphov aut ;

eftersom vi då förlorar kopplingen mellan personen och dennes funktion!

Det kan också vara viktigt att veta att äldre praxis har särskila funktionskoder om tre tecken som hitintills använts, vilket är bra att veta t ex vid sökning i LIBRIS.

När det gäller primära (hierarkiska) relationer mellan resurser (verk, uttryck, manifestation och exemplar), är det inte fullt appliceringsbart i nuvarande MARC-miljö och KB har avstått från översätta/tolka den del av RDA (17) i nuläget. Dessutom har vi begränsat oss till manifestationsnivån i kursen. Därför applicerar vi en gammal praxis uniform titel (motsvarar *verk* i FRBR/RDA) för relationen manifestation härstammar från verk, och serie för relationen manifestation ingår i serie på manifestationsnivån.

Gällande horisontella relationer mellan resurser, dvs. relationerna mellan ett verk och ett annat verk, ett uttryck och ett annat uttryck, en manifestation och en annan manifestation och ett exemplar och ett annat exemplar (24-28). KB anser att praxix måste utvecklas för att kunna använda relationsbeteckning (24.5 Librispraxis). RDA har identifierat olika horisontella relationer men här begränsar vi oss till en whole-part relation mellan en särskild publikation och en serie. Vi kallar predikatet för Serie här.

Relationer mellan två manifestationer

har som uniform titel UniformTitel (240)

ingår i Serie Serie (830)

$m_{101.1.1S}$ relationer kan nu enkelt redovisas

$m_{101.1.1}$

Huvudupphov [(id)p₁₀₁] ; (roll)aut]
Serie m_{102.1.1}.

Predikaten Serie (830) används för att länka manifestationen till monografiserien. Det är alltså en relation. Predikaten Serieuppgift (490) är snarare ett attribut hos m_{1.1.1} som vanligen har samma titel som anges i Serie, men som kan skilja sig i manifestationen. Kom ihåg att beskrivningen av manifestationen skall reflektera hur uppgifterna återges i manifestationen, även om det kan röra sig om uppenbara felstavningar.

Som en avslutande parentetisk uppgift kan sägas att ovan givna beskrivning kan ersättas med URIer, för att därmed utgöra länkad data:

```
http://libris.kb.se/resource/bib/1579911  
http://marc21rdf.info/elements/1XX/M1000_0  
http://libris.kb.se/resource/auth/275329 ;  
http://marc21rdf.info/elements/8XX/M8300_w  
http://libris.kb.se/resource/bib/8200162 .
```

Libris-URIerna kommer naturligtvis från LIBRIS, medan marc2rdf-URIerna utgör en experimentell MARC21-vokabulär. Detta är dock inte något du skall tillämpa.

Din uppgift är nu att förfara på samma vis med de övningar och exempel som ges i det fortsatta. Lösningsförslag kommer att distribueras via PingPong efter hand.

4.9 Förlagor till övningar

ENTRE· PRENÖR· SKAP

MAGNUS HENREKSON
MIKAEL STENKULA

SNS Förlag
BOX 5620
114 86 STOCKHOLM
TELEFON: 08 - 507 025 00
TELEFAX: 08 - 507 025 29
E-POST: ORDER@SNS.SE
WWW.SNS.SE

SNS – Studieförbundet näringsliv och samhälle – är ett fristående nätverk av opinionsbildare och beslutsfattare i privat och offentlig sektor. SNS vill genom forskning, bokutgivning och möten bidra till debatt och rationella beslut i samhällsfrågor.

⚠ Kopieringsförbud
Detta verk är skyddat av upphovsrättslagen! Kopiering utöver lärares rätt att kopiera för undervisningsbruk enligt Bonusavtal är förbjuden.

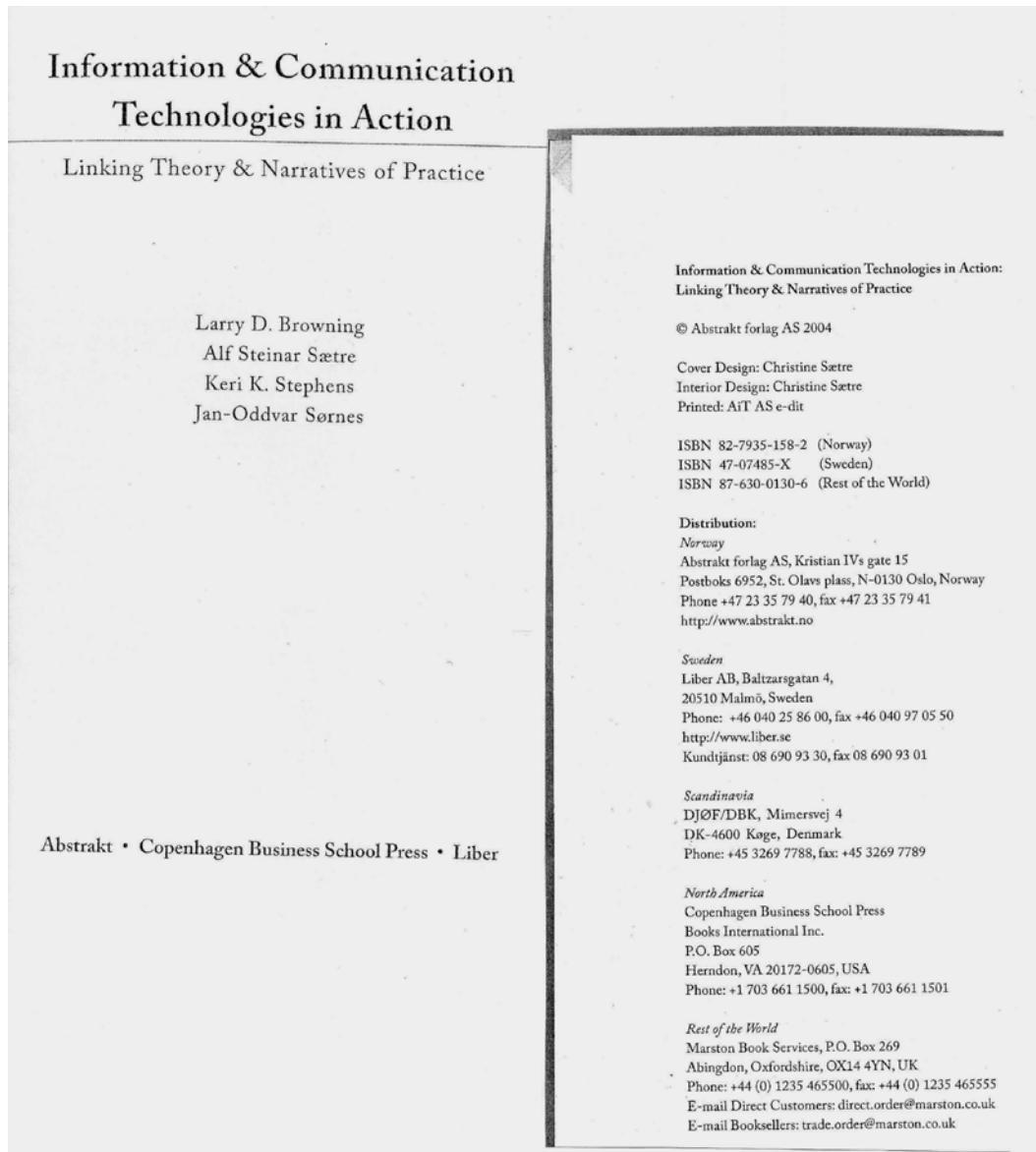
Pocket
Universitetet

SNS FÖRLAG

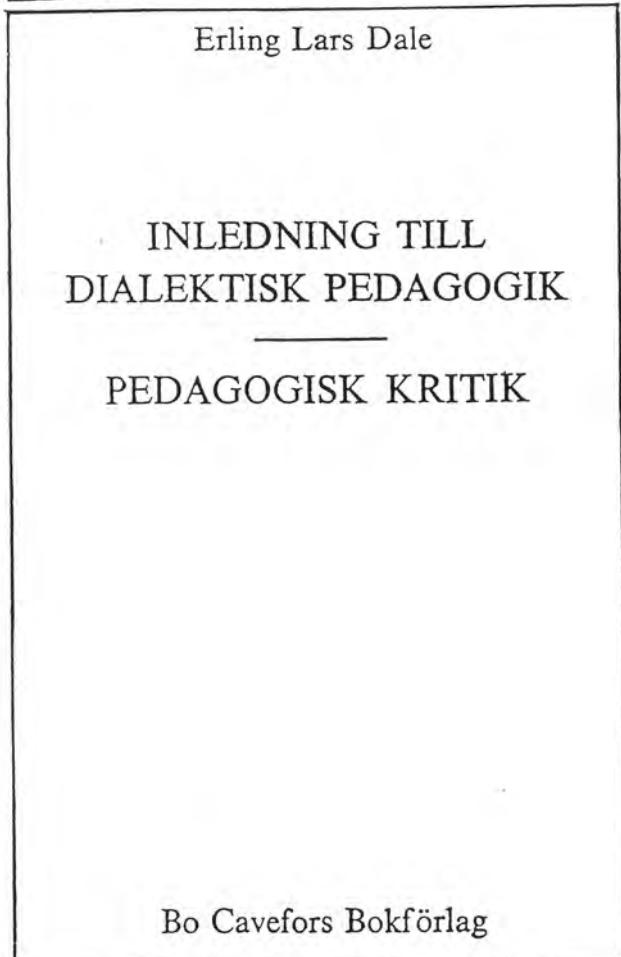
Entreprenörskap
Magnus Henrekson, Mikael Stenkula
Första upplagan, första tryckningen

© 2007 Förfatarna och SNS Förlag
GRAFISK FORM: Sture Balglund
OMSLAG: Lotta Kühlhorn
LAYOUT: Sverker Michelsen
TRYCK: Norhaven Paperback A/S, Viborg 2007
ISSN: 1631-6990
ISBN 978-91-85695-12-6

Figur 4.2: Övning 2. Titelbladets fram- och baksida. Boken har 159 sidor.

Figur 4.3: Övning 3: Titelbladets fram- och baksida. Objektet första 25 sidor är paginerade med romerska siffror, därefter följer 301 sidor paginerade med arabiska siffror. Där finns också illustrationer

Titelsida:Titelbladets baksida:

Figur 4.4: Övning 4. 168 sidor. Originaltitlarna är: "Innføring i dialektisk pedagogikk" och "Pedagogisk kritikk". Dessa är alltså andra uttryck för de två verk som ingår i manifestationen.

4.10 Lösningsförslag till övningar

Övning 2

Attribut till manifestationen

m_{201.1.1}

IdentifikatorIsbn 9789185695126 ;
Huvudtitel Entreprenörskap ;
Upphov Magnus Henrekson, Mikael Stenkula ;
Upplaga Första upplagan ;
Utgivningsort Stockholm ;
Utgivarnamn SNS förlag ;
Utgivningstid [2007] ;
Mediatyp omedierad;
Barartyp volym;
Bararomfang 159 sidor ;
HuvudtitelTillSerie Pocketuniversitetet

Enligt RDA 2.8.6.6 ska man ange en tid eller ungefärlig tid inom klammen som utgivningstid om den inte kan fastställas i källan för en monografisk resurs. Om det är en ungefärlig/sannorlik tid ska ett frågetecken förses med. Om ingen ungefärlig utgivningstid kan anges, ange [utgivningstid okänd]. Librispraxis skiljer sig från RDA. Om utgivningstid inte kan identifieras, ange i första hand tillverkningstid som utgivningstid, i andra hand distributionstid, och i tredje hand copyrightår. Klamra. Ange även tillverkningstid/distributionstid/copyrightår i elementet för tillverkningstid/distributionstid/copyrightår. Om varken utgivningstid, tillverkningstid, distributionstid eller copyrightår kan identifieras, ange en ungefärlig utgivningstid enligt instruktionerna i RDA 1.9.2. Ange i sista hand [utgivningstid okänd].

Attribut för personerna

p₂₀₁

ForedragetNamnForPerson Henrekson, Magnus ;
Levnadstid 1958- .

p₂₀₂

ForedragetNamnForPerson Stenkula, Mikael ;
Levnadstid 1972- .

Attribut för skriftserien

m_{202.1.1}

Huvudtitel Pocketuniversitetet ;
Identifikator (ISSN) 1651-6990 .

ISSN-nr anges alltså utan frasen ISSN men till skillnad från ISBN-nr *med* bindestreck.

Relationer

m_{201.1.1}

Huvudupphov [(id)p₂₀₁ ;(roll)aut] ;
Medupphov [(id)p₂₀₂ ;(roll)aut] ;
Serie *m_{202.1.1}* .

▀ Notera att **Huvudupphov** *inte* får förekomma mer än en gång i en beskrivning.

Övning 3

Attribut för manifestationen

m_{301.1.1}

IdentifikatorIsbn 8279351582 (Norge);
IdentifikatorIsbn 4707485X (Sverige)(inkorrekt);
IdentifikatorIsbn 8763001306 (Rest of the world);
Huvudtitel Information & communication technologies in action ;
OvrigTitelinformation linking theory & narratives of practice ;
Upphov Larry D. Browning, Alf Steiner Sætre, Keri K. Stephens, Jan-Oddvar Sørnes ;
Utgivningsort Oslo ;
Utgivningsort Malmö ;
Utgivarnamn Abstrakt ;
Utgivarnamn Liber ;
Utgivningstid [2004] ;
Mediatyp omedierad;
Barartyp volym;
Bararomfang xxv, 301 sidor ;
OvrigaFysiskaDetaljer illustrationer .

If the resource has more than one identifier of the same type, record a brief qualification after the identifier(RDA 2.15.1.7). Dessutom är ISBN för Sverige inte korrekt för alla svenska ISBN-nr börjar med 91 om de är 10-siffriga, 978-91

om de är 13-siffriga. If an identifier is known to be incorrectly represented in the resource, record the number as it appears. Indicate that the number is incorrect, cancelled, or invalid, as appropriate (RDA 2.15.1.6).

NB: Här anges endast en utgivare och en utgivningsort, men flera ISBN-nr, varav ett korrigerat. Inkonsistensen är för att visa att man kan ta med alla uppgifter, och det är bra att veta hur man förfar med ett ISBN-nr som är tydligt inkorrekt (alla svenska ISBN-nr börjar med 91 om de är 10-siffriga, 978-91 om de är 13-siffriga).

Attribut för personerna

p301 ForedragetNamnForPerson Browning, Larry D. ;

Levnadstid 1943- .

p302 ForedragetNamnForPerson Steiner Sætre, Alf ;

Levnadstid 1966- .

p303 ForedragetNamnForPerson Stephens, Keri K. .

p304 ForedragetNamnForPerson Sørnes, Jan-Oddvar ;

Levnadstid 1966- .

Relationer

m301.1.1

Medupphov [id *p301* ; *roll aut*] ;

Medupphov [id *p302* ; *roll aut*] ;

Medupphov [id *p303* ; *roll aut*] ;

Medupphov [id *p304* ; *roll aut*] .

Övning 4

Attribut för manifestationen

m401.1.1

IdentifikatorIsbn 915040363X ;

Huvudtitel Inledning till dialektisk pedagogik ;

OvrigTitelinformation Pedagogisk kritik ;

Upphov Erling Lars Dale ; översättning: Gunnar Sandin ;

Upplaga Första upplagan ;

Utgivningsort [Staffanstorp] ;

Utgivarnamn Bo Cavefors *bokförlag* ;

Utgivningstid 1975 ;

Mediatyp omedierad;

Barartyp volym;▲

Bararomfang 168 sidor .

För att fastställa förlagsort måste ofta efterforskningar göras om det inte är angivet i källan. Kungliga biblioteket har en särskild databas för ändamålet. Wikipedia kan också ofta användas, eller annan upplagsverk.

Attribut för relaterade uttryck

m_{402.1.1} Huvudtitel Innföring i dialektisk pedagogikk .

m_{403.1.1} Huvudtitel Pedagogisk kritikk .

Attribut för personerna

p₄₀₁ ForedragetNamnForPerson Dale, Erling Lars ;

Levnadstid 1946-2011 .

p₄₀₂ ForedragetNamnForPerson Sandin, Gunnar .

Relationer

m_{401.1.1}

Huvudupphov [**id** **p₄₀₁** ; **roll** aut]

Medupphov [**id** **p₄₀₂** ; **roll** trl] ;

UniformTitel **m_{402.1.1}** ;

UniformTitel **m_{403.1.1}** .

Observera att värdet för OvrigTitelinformation börjar med en versal här för det är påföljande titel (dvs. en del av huvudtitel) i samlingsverk av samma upphov. Detta är en lösning som har använts av MARC och kan användas av dess ersättare. Samtidigt definierar RDA övrig titelinformation som ”is a word, character, or group of words and/or characters that appears in conjunction with, and is subordinate to, the title proper of a resource”, därför kan en annan lösning som **m_{401.1.1} Huvudtitel** Inledning till dialektisk pedagogik ; Pedagogisk kritik ; är möjlig.

Notera relationen som indikeras med **UniformTitel**, vilken betecknar en länk till originaluttrycket.

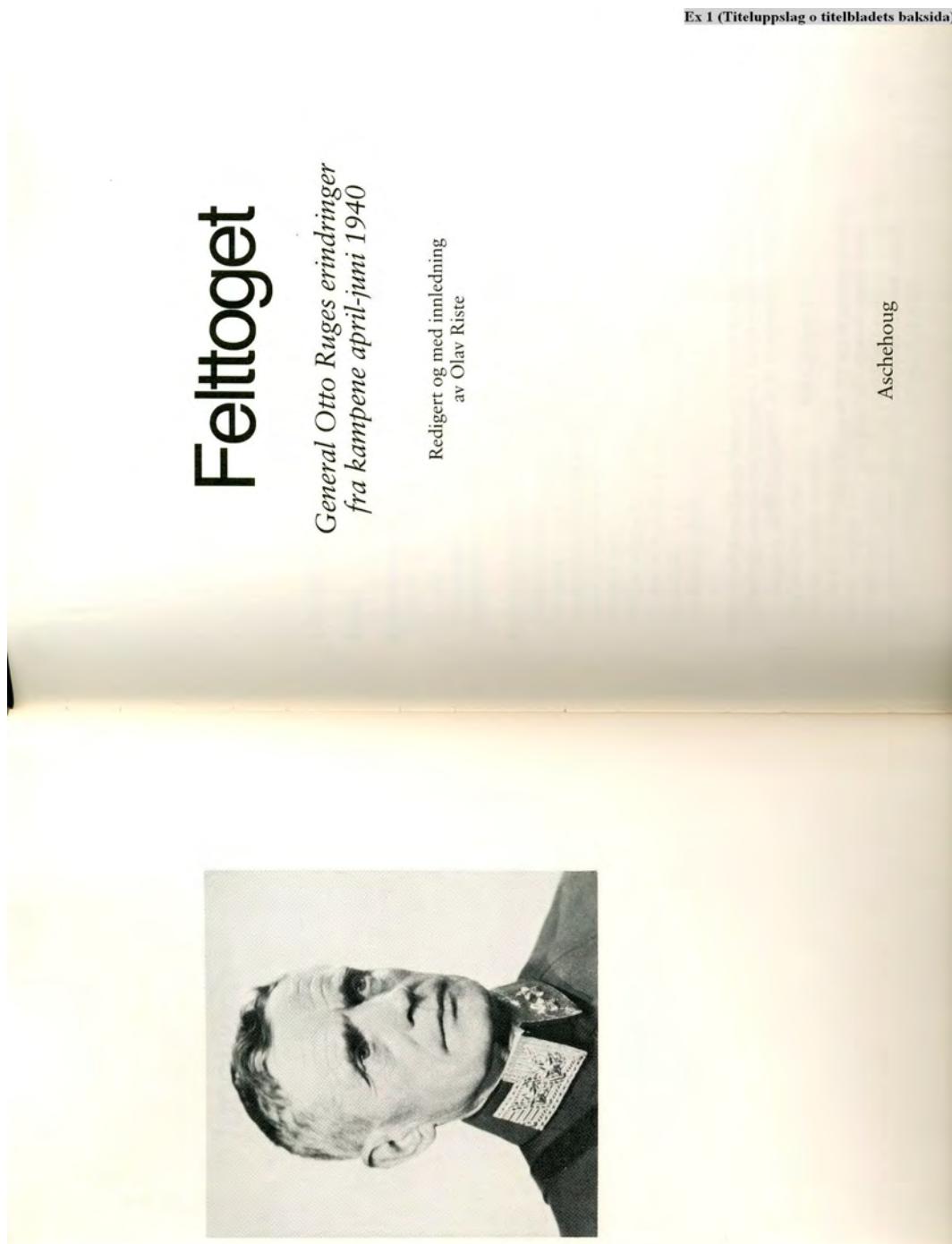
Del III

Exempel

Kapitel 5

Exempel

I den här delen ges förlagor med vissa kommentarer till ett antal exempel som det är tänkt att du skall arbeta med på egen hand.

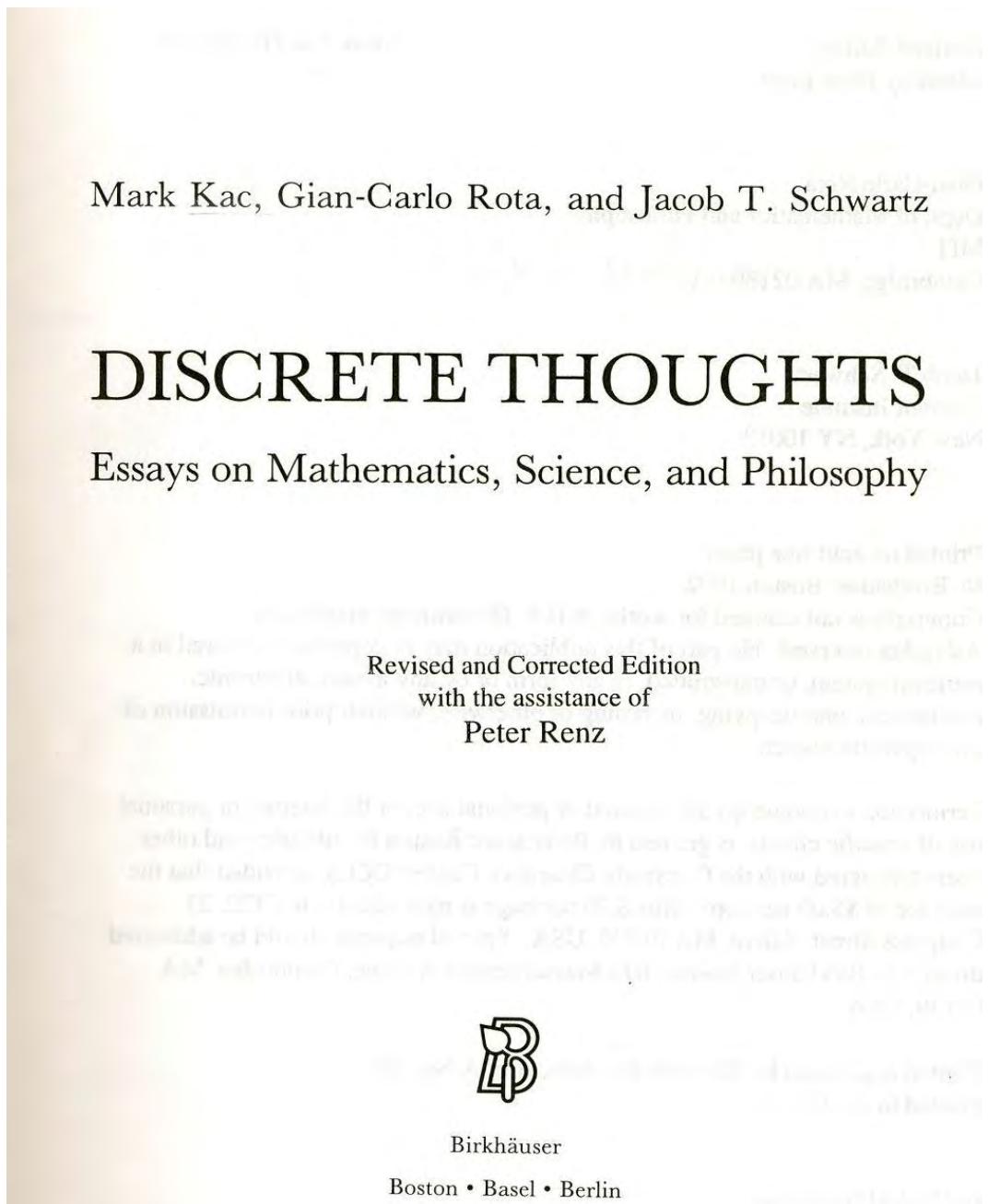

Figur 5.1: Exempel 1 (Titeluppslag o titelbladets baksida). Boken är illustrerad och innehåller 215 sidor.

2. opplag, 1989

© H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) 1989
Sats: Heien Fotosats A.s, Spydeberg
Printed in Norway
Trykk: Reistad Offset A/S, Oslo 1989
ISBN 82-03-16196-0

Figur 5.2: Exempel 1 Kolofon

Figur 5.3: Exempel 2 (Titelsida). Boken är först paginerad med romerska sifferor t o m 12 och sedan: [1]-264. Den är illustrerad.

Revised Edition
edited by Peter Renz

Mark Kac (Deceased)

Gian-Carlo Rota
Dept. of Mathematics and Philosophy
MIT
Cambridge, MA 02139

Jacob T. Schwartz
Courant Institute
New York, NY 10012

Printed on acid free paper.
© Birkhäuser Boston 1992.
Copyright is not claimed for works of U.S. Government employees.
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission of the copyright owner.

Permission to photocopy for internal or personal use, or the internal or personal use of specific clients, is granted by Birkhäuser Boston for libraries and other users registered with the Copyright Clearance Center (CCC), provided that the base fee of \$5.00 per copy, plus \$.20 per page is paid directly to CCC, 21 Congress Street, Salem, MA 01970, USA. Special requests should be addressed directly to Birkhäuser Boston, 675 Massachusetts Avenue, Cambridge, MA 02139, USA.

Printed and bound by Edwards Brothers, Ann Arbor, MI
Printed in the U.S.A.

ISBN 0-8176-3636-6
ISBN 3-7643-3636-6

▲ Figur 5.4: Exempel 2 Titelbladets baksida

Nancy Martin, Paul Williams, Joan Wilding,
Susan Hemmings och Peter Medway

Att förstå när barnen talar

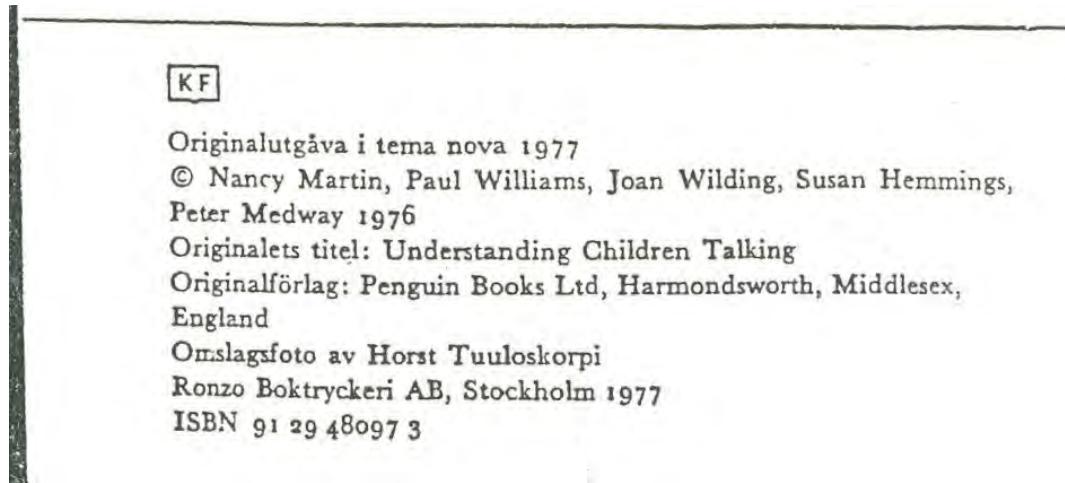
Exempel och analys

Med förord av Lars Jalmert

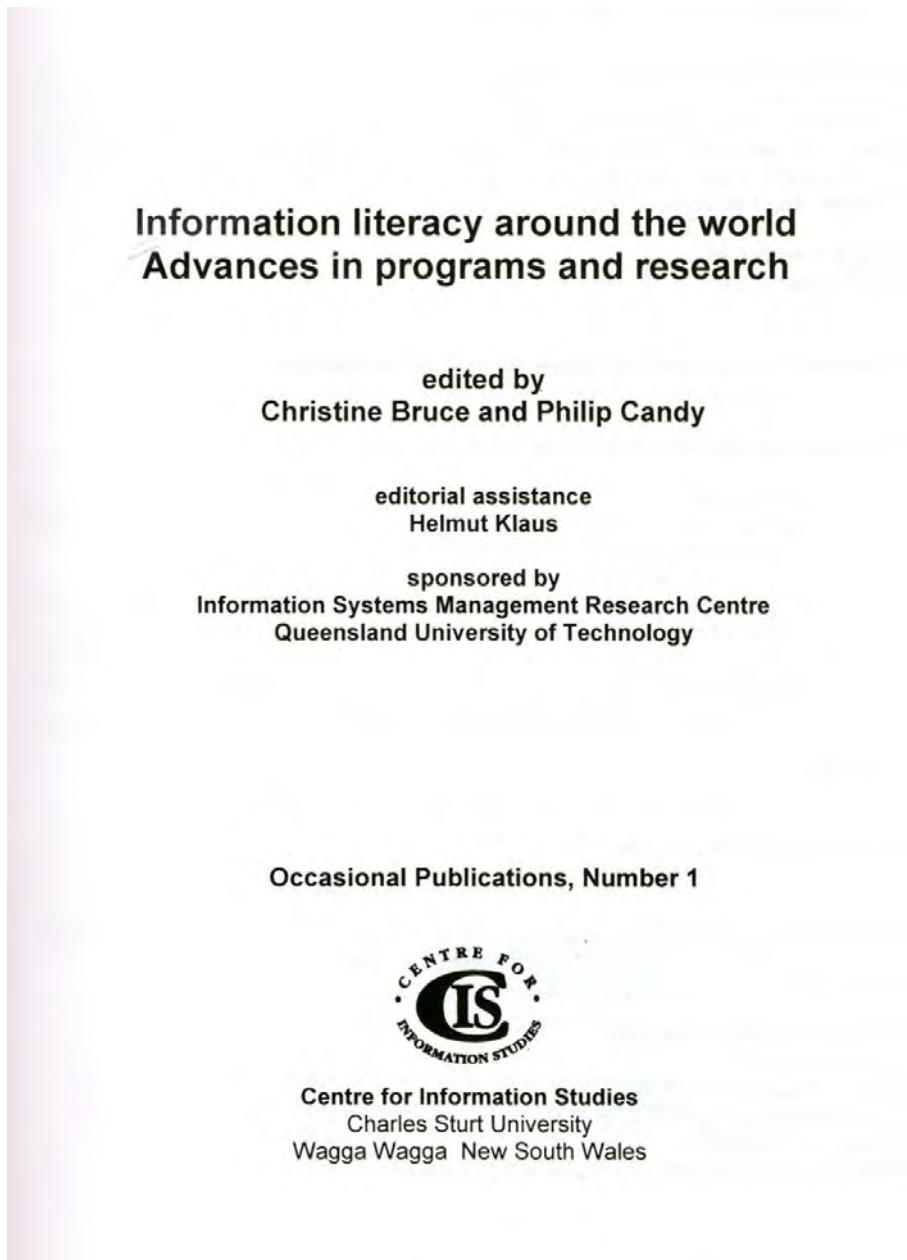
Översättning av Synnöve Olsson

Rabén & Sjögren

Figur 5.5: Exempel 3 (Titelsida) Upplysningar: Sista paginerade sida: 212
Förordet omfattar en sida. Förlaget finns i Stockholm

Figur 5.6: Exempel 3 Titelbladets baksida

Figur 5.7: Exempel 4 (Titelsida) Upplysningar: Boken är först paginerad med romerska siffror t o m 16 och sedan sista paginerade sida är 304. Boken innehåller artiklar av många författare, som presenteras på de avslutande sidorna. Notera att seriens titel inte är **pregnant**.

Copyright © Christine Bruce & Philip Candy

This book is copyright. Apart from any fair dealing for the purposes of private study, research, criticism or review as permitted under the Copyright Act, no part may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopied, recorded or otherwise, without prior permission of the copyright owner. Enquiries should be made to the Centre for Information Studies, Charles Sturt University.

ISBN: 0 949060 88 7

ISSN: 1443-4334

National Library of Australia cataloguing-in-publication data

Information literacy around the world : advances in programs and research

Bibliography.

Includes index.

ISBN 0 949060 88 7

1. Information retrieval. 2. Information resources. I. Candy, P.C. (Philip C.). II. Bruce, Christine, 1962-. III. Charles Sturt University. Centre for Information Studies. IV. Queensland University of Technology. Information Systems Management Research Centre. (Series : Occasional publications (Charles Sturt University. Centre for Information Studies) ; no. 1).

025.524

This edition published in 2000

Copy editor: P. Whitten

Cover design: Reprographics Unit, Charles Sturt University

Printed by: Quick Print, Wagga Wagga

Centre for Information Studies

Locked Bag 660

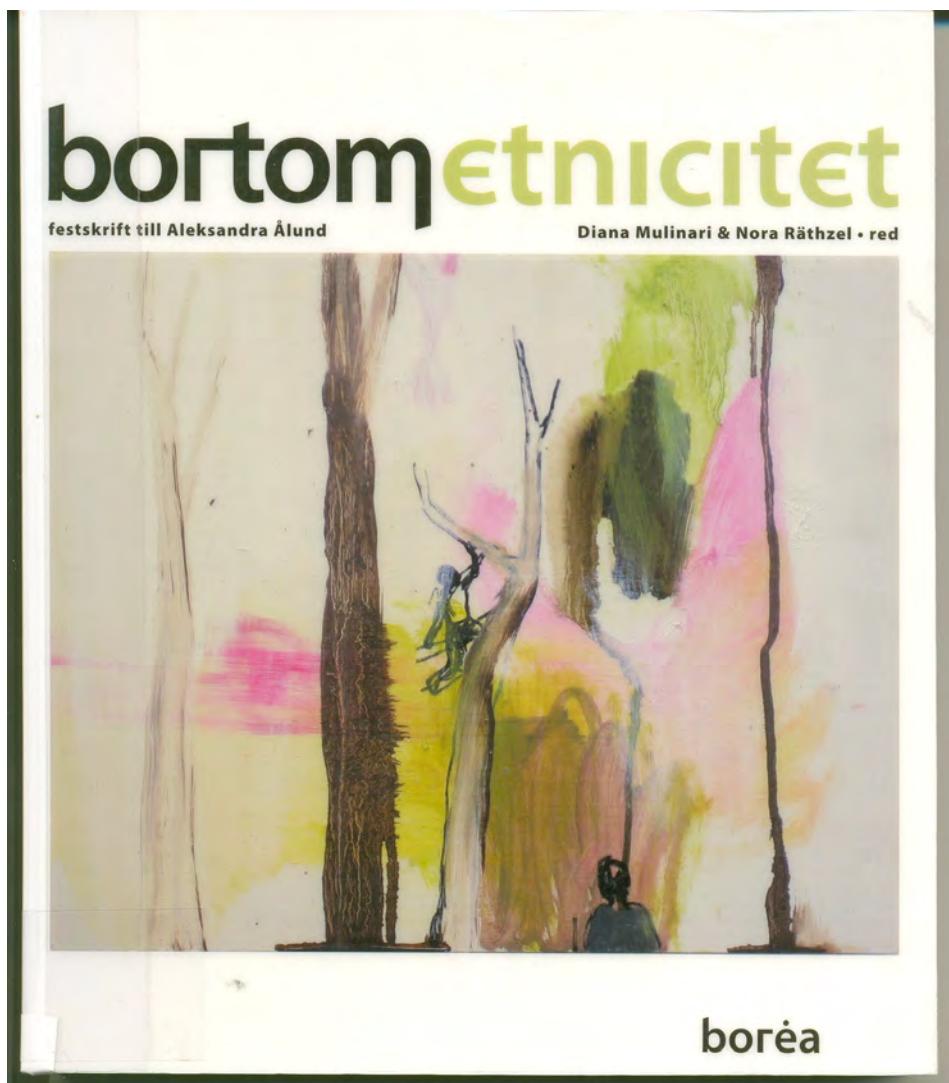
Wagga Wagga NSW 2678

Fax: International + 61 02 6933 2733

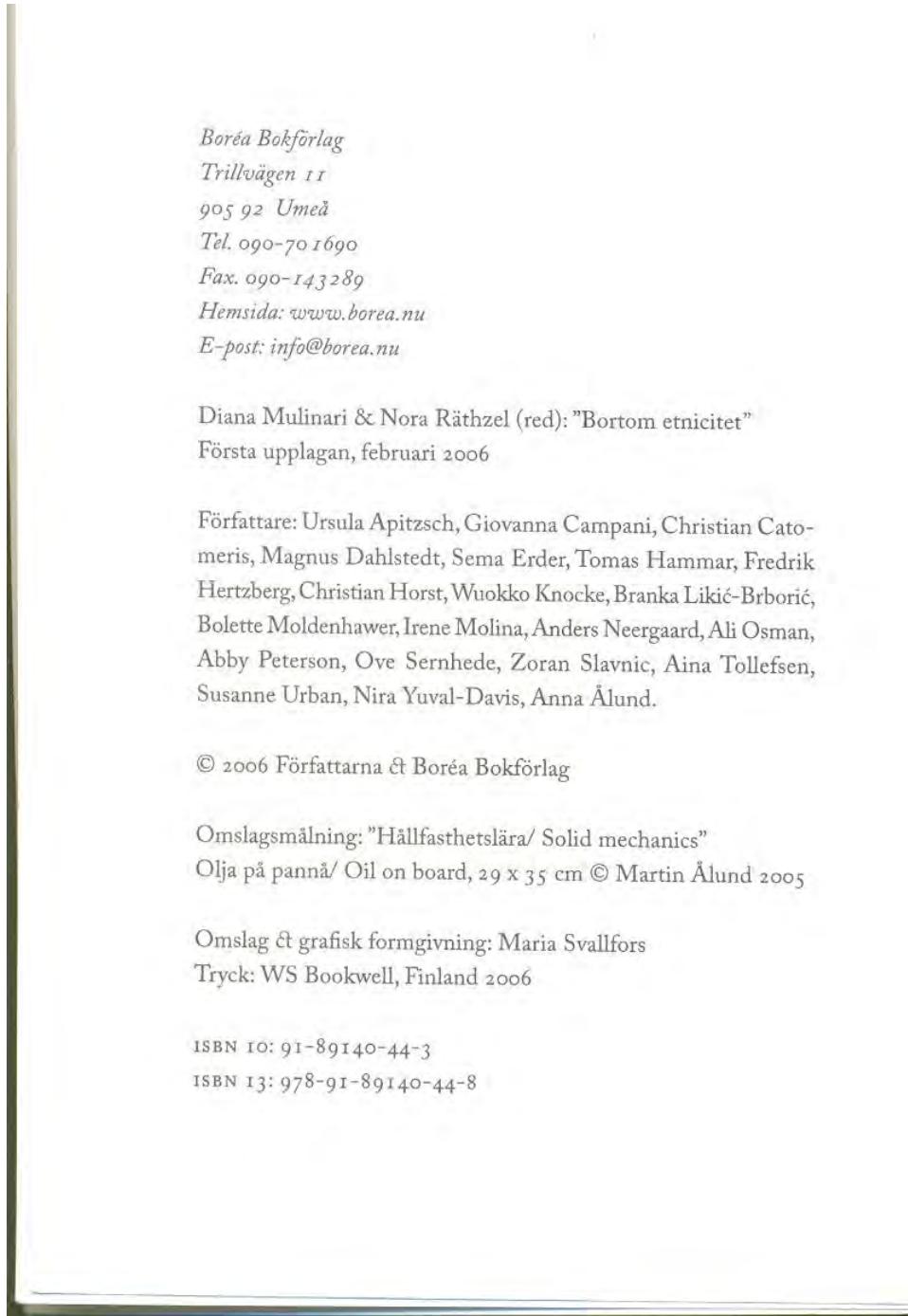
Email: cis@csu.edu.au

<http://www.csu.edu.au/faculty/sciagr/sis/CIS/cis.html>

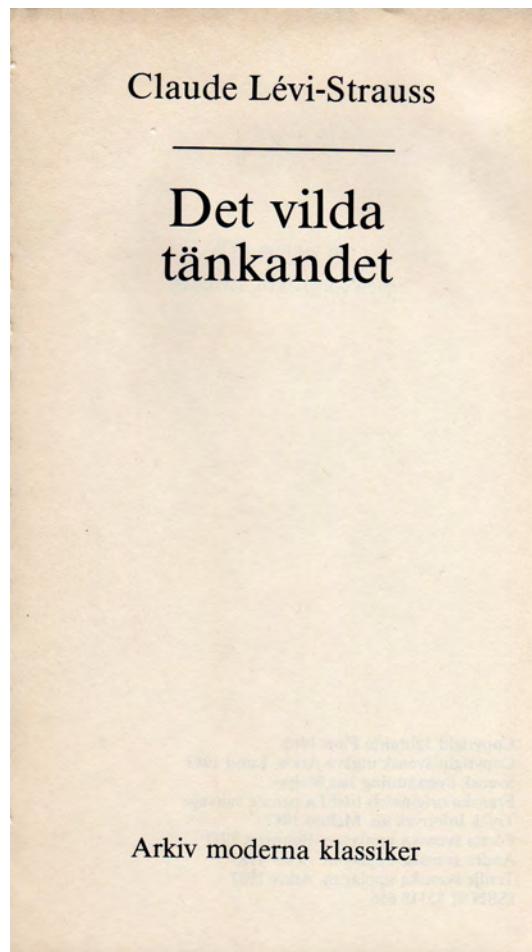
Figur 5.8: Exempel 4 Titelbladets baksida

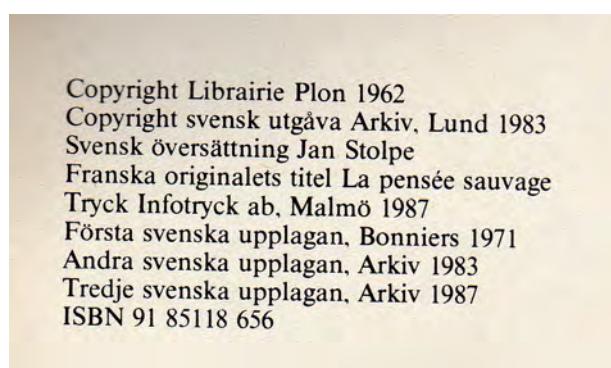
Figur 5.9: Exempel 5 Omslagets framsida med exakt samma text som titelsidan (men typografiskt tydligare) Upplysningar: Boken innehåller 250 paginerade sidor. Vid dubbla ISBN anges båda enligt mönstret: ISBN-10 och ISBN-13

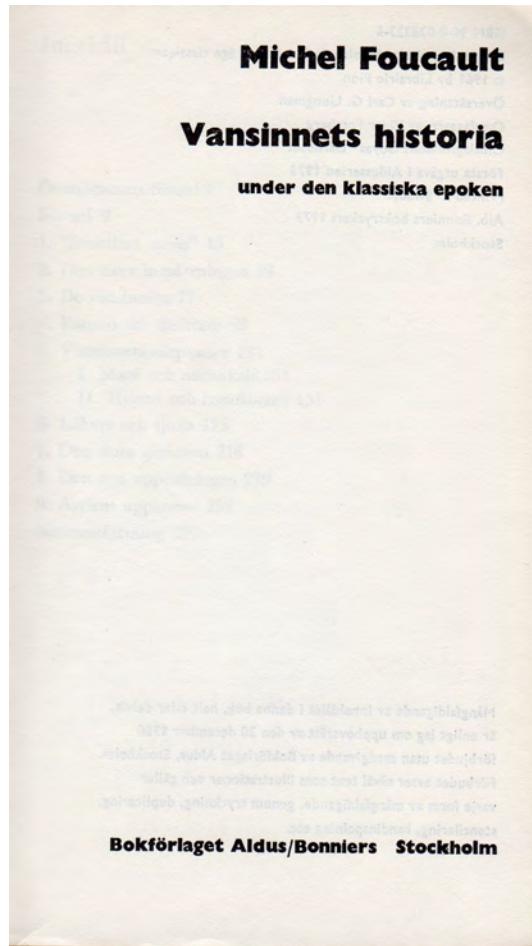
Figur 5.10: Exempel 5 Titelbladets baksida

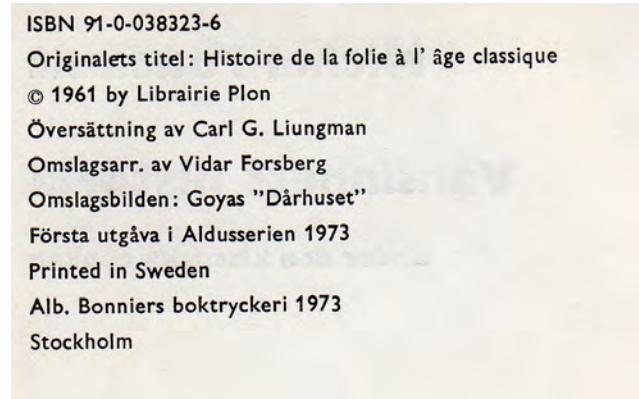
Figur 5.11: Exempel 6 Titelsida. Bokens sista paginerade sida är 289. Den är illustrerad.

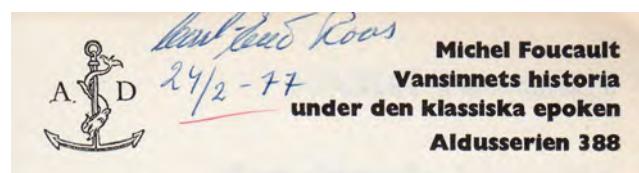
Figur 5.12: Exempel 6 Titelbladets baksida

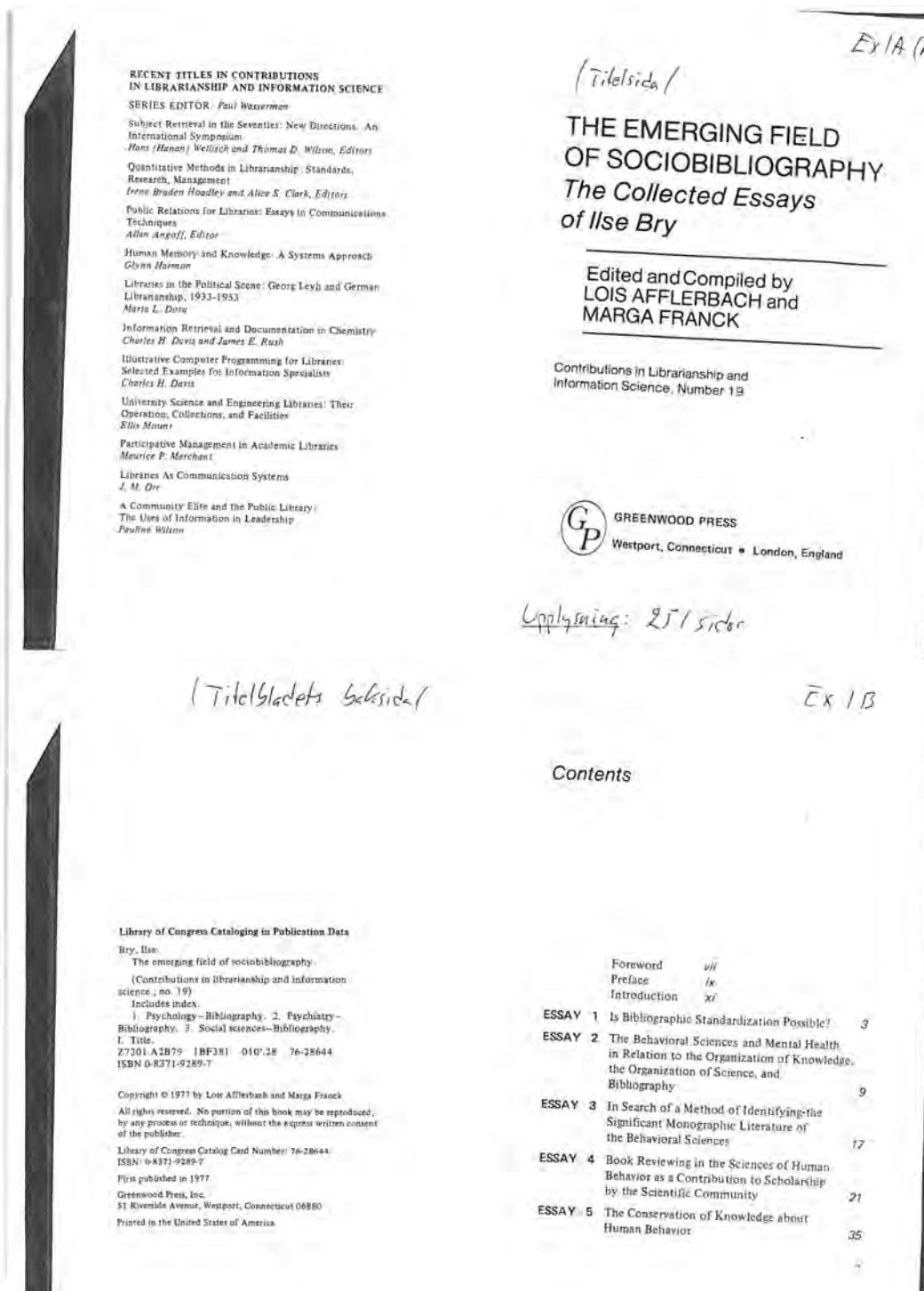
Figur 5.13: Exempel 7 Titelsida. Bokens sista paginerade sida är 306.

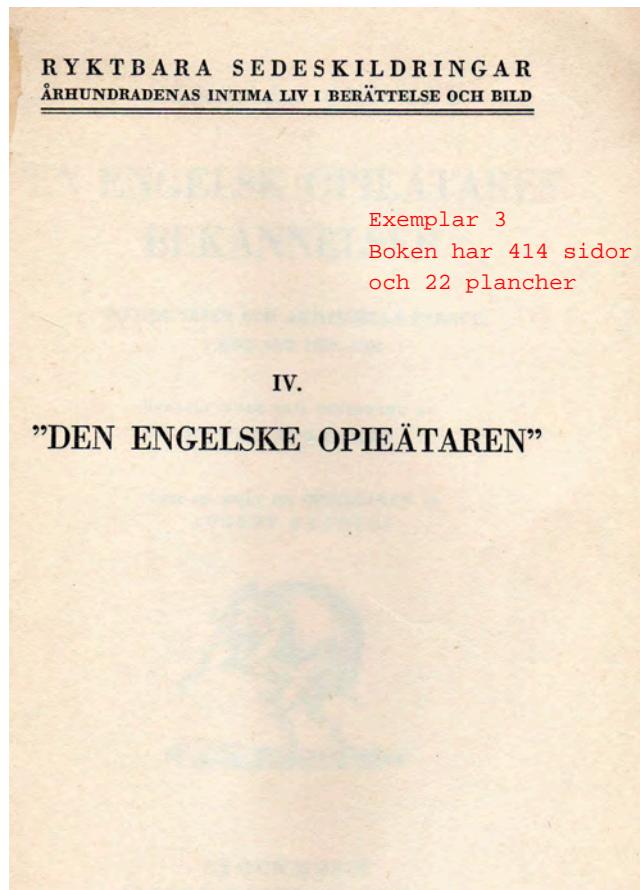
Figur 5.14: Exempel 7 Titelbladets baksida.

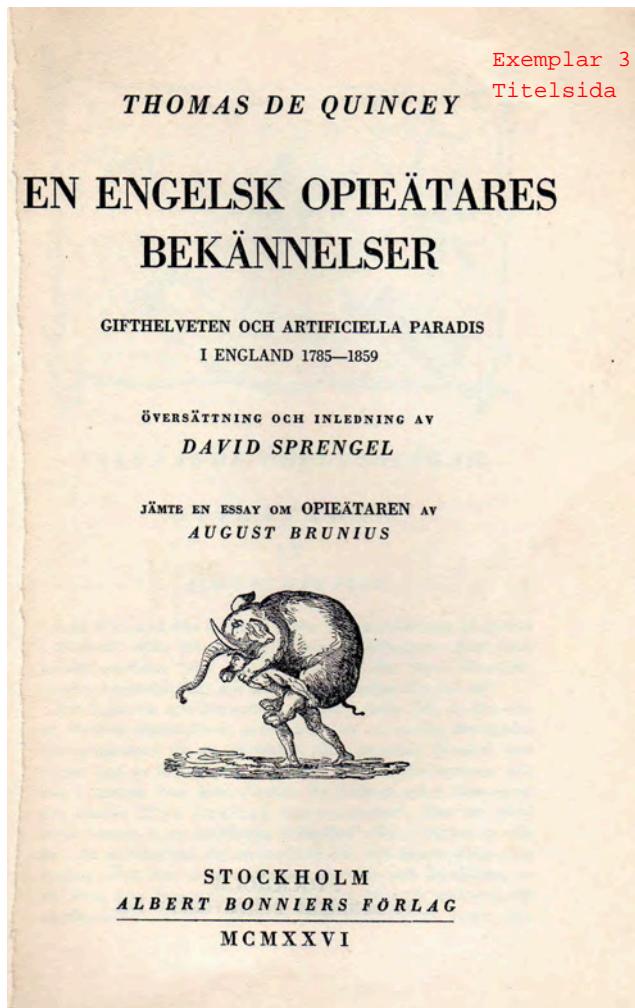
Figur 5.15: Exempel 7 Smutstitel.

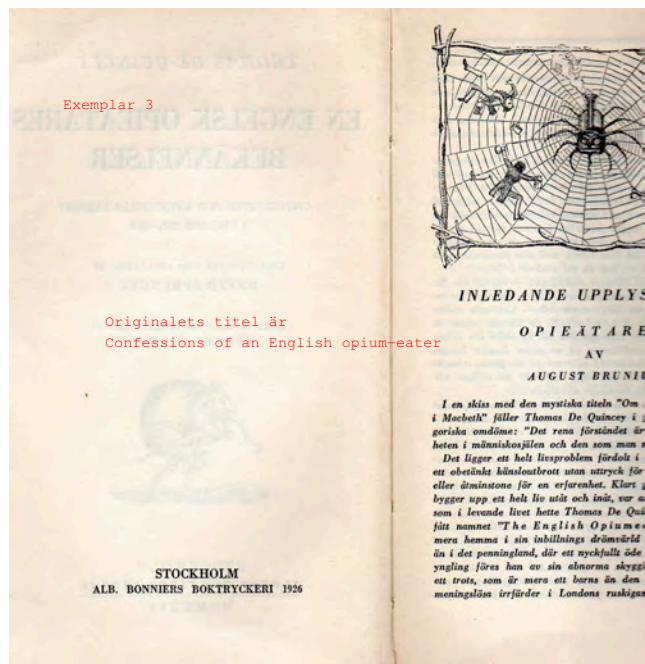
Figur 5.16: Exempel 8 Seriens ISSN är

Figur 5.17: Exempel 9 Försättsblad

Figur 5.18: Exempel 9

Figur 5.19: Exempel 9

Litteraturförteckning

- American Library Association. Joint Steering Committee for Development of RDA (2010). *RDA: Resource Description and Access*. American Library Association, Chicago.
- Cutter, C. A. (1904). *Rules for a Dictionary Catalogue*. USGPO, 4 edition.
- Glushko, R. J., Hemerly, J., Maloney, M., McPherson, K., Petras, V., Shaw, R., and Wilde, E. (2013). *The discipline of organizing*. MIT Press.
- Krikelas, J. (1972). Catalog use studies and their implications. (3):200–209?
- Oliver, C. (2010). *Introducing RDA : a Guide to the Basics*. American Library Association, Chicago.
- SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation (1990).
Katalogiseringsregler för svenska bibliotek : svensk bearbetning och översättning av AngloAmerican cataloguing rules, second edition, 1988 revision.
- Strout, R. F. (1956). The development of the catalog and cataloging codes. 26:254–275.
- Verona, E. (1980). A decade of IFLA's work on the standardization of bibliographic graphic description. 9(1):2–9.

Bilaga A

ISBD-interpunktion

Avsnitt	Tecken	Används	Exempel
Titel och upphov	:	Före "övrig titelinformation". Följs av liten bokstav.	Östeuropeisk poesi : en antologi. Var är vi? : om kartor och karttecken.

forts. nästa sida

forts.

	;	(semikolon)	Före påföljande hovsuppgift	upp- Mio min Mio / Astrid Lindgren ; illustrerad av Ilon Wikland
	.	(punkt)	Före påföljande titel med samma upphov.	Romeo and Juliet ; Macbeth / Shakespeare
			Före påföljande titel med annat upphov.	Uppmaningar / Christer Plat-zak.
			Före osjälvständig sektion eller segment vid seriell publikation (12.1B4.).	Villkorssatser / Lars Johan Ekerot
		... (tre punkter)	Markerar utesluten text	Acta Universitatis Carolinæ. Philologica
Upplaga		,	(kommattecken)	Före påföljande upplageuppgift Skoluppl., 8. uppl.
		/	(snedstreck)	Före upplagespecifik 6. uppl. / rev. av John Andersson
		;	(semikolon)	Före påföljande upp- 6. uppl. / rev. av Johan Andersson ; utg. av Sven Ek
				hovsuppgift

Medie- eller publikationstypsspecifika uppgifter (Se vid behov 3.3A1. ; 5.3A1. ; 12.3A1.)

Utgivning	:	(kolon)	Före namn.	London : Bingley
	,	(kommattecken)	Före utgivningstid	Före utgivningstid Lund : Btj, 1993
	()	(parenthes)	Kring tryckuppgift	Lund : Btj, 1990 (tr. 1993)
Fysisk beskrivning	:	(kolon)	Före uppgift om fysiska detaljer, t ex uppgift om illustrationer.	223 s. : illustrerad
	,	(kommattecken)	Före ny svit av pagine-	xxi, 345 s.
				ring

forts. nästa sida

 forts.

	; (semikolon)	Före måttuppgift.	321 s. : ill ; 23 cm
	+ (plusteken)	Före uppgift om bilaga (1.9B1.).	271 s. : illustrerad + facit
Serie	() (parenthes)	Kring serieuppgift	(Prismaserien ; 74)
	, (komma-tecknen)	Före ISSN.	(Lund studies in sociology, ISSN 0460-0045 ; 28)
	; (semikolon)	Före numrering inom serie.	(Skrifter / utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, ISSN, 0039-6842 ; 360)
	/ (snedstreck)	Före upphovsuppgift	(Se exempel ovan!)
Anmärkningar	Interpunktionsanalog med ovanstående. Observera att inledande fras följs av kolon utan föregående mellanslag.	Innehåll: I väntan ; Livets trasimatta	

 Tabell A.1: ISBD-interpunktionsanalog med ovanstående.
 Observera att inledande fras följs av kolon utan föregående mellanslag.

[Red. anm: *Det gäller i praktiken att en del av den notation som föreskrivs ovan alltid genereras av det system som producerar presentationsformatet och alltså inte skall anges. Exempelvis gäller detta parentesen kring seriens titel. Detta skall framgå av verktygslådan i LIBRIS.*]